

**ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЯ ЕКОЛОГІЇ ТА МЕДИЦИНИ»
Кафедра стоматології**

Затверджую
в.о.завідувача кафедри
 Олександр БІДА

**РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

«Хірургічна стоматологія»

РІВЕНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ Другий (магістерський) рівень

СТУПІНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ Магістр

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ 22 Охорона здоров'я

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 221 Стоматологія

КУРС 4

Розглянуто та схвалено
на засіданні кафедри стоматології
Протокол № 1 від 31.08 2022 р

Київ 2022

Робоча програма з навчальної дисципліни «Хірургічна стоматологія» для підготовки здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти з спеціальності 221 Стоматологія.

Розробники: д.м.н., професор Куц В.П., асистент Шабранська В.В.

Схвалено Центральною методичною радою Академії
Протокол № 1 від 31.08 2022 р

Погоджено

Перший проректор

Олександра СОРОКА

ВСТУП

Робочу навчальну програму складено у відповідності з наступними нормативними документами:

Законом України "Про вищу освіту" від 1.07.2014 №1556-VII; наказом МОН України 24 червня 2019 року № 879 «Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 221 «Стоматологія» для другого (магістерського) рівня вищої освіти»; освітньо-професійною програмою (ОПП) підготовки фахівця спеціальності 221 "Стоматологія" для другого (магістерського) рівня вищої освіти; навчальною програмою навчальної дисципліни «Хірургічна стоматологія».

Опис навчальної дисципліни (анотація). Дисципліна передбачає вивчення хірургічної стоматології за основними її розділами: «Пропедевтика хірургічної стоматології», «Запальні захворювання ЩЛД», «Онкологія ЩЛД», «Травматологія ЩЛД», «Реконструктивно-відновна хірургія ЩЛД», при цьому наголос робиться на вивченні етіології, патогенезу, клініки, діагностики, невідкладного лікування та профілактики основних і найбільш розповсюджених захворювань ЩЛД.

Значна увага приділяється формуванню у студентів навичок збору анамнезу, проведення обстеження та диференційної діагностики захворювань ЩЛД із різноманітним клінічним перебігом та їх ускладненнями, на практиці вивчаються сучасні підходи до діагностики, принципів лікування та профілактики на засадах даних доказової медицини, а також невідкладні стани в практиці хірургічної стоматології. Студенти приймають участь в діагностично-лікувальному процесі амбулаторних, стаціонарних пацієнтів під керівництвом асистентів і доцентів кафедри. Також передбачено ознайомлення з лікувально-профілактичними заходами, які найчастіше застосовуються в хірургічній стоматологічній практиці.

Вивчення дисципліни «хірургічна стоматологія» сприяє формуванню цілісного уявлення про будову й функціонування органів ЩЛД; поглибленню теоретичної та практичної підготовки, набуттю професійних практичних навичок для самостійної лікарської діяльності.

Структура навчальної дисципліни	Кількість кредитів, ГОДИН, з них			Рік навчання семестр	Вид контролю
	Всього	Аудиторних			
		Лекцій (годин)	Практичних занять (год.)		
Назва дисципліни: Хірургічна стоматологія Змістових модулів 2	4 кредитів / 120 год.	10	70	40	IV курс (VII, VIII семестри) Залік
за семестрами					
Змістовий модуль 1	2 кредити / 60 год.	6	35	19	VII семестр Диф.залік
Змістовий модуль 2	2 кредити / 60 год.	4	35	21	VIII семестр Диф.залік

Предметом вивчення навчальної дисципліни є травматичні пошкодження ЩЛД та онкологічні процеси ЩЛД, що відносяться до компетенції хірургічної стоматології та щелепно-лицевої хірургії, особливості їх клінічного перебігу, основні діагностичні та лікувальні маніпуляції, що застосовуються в практиці хірурга-стоматолога.

Міждисциплінарні зв'язки: терапевтична стоматологія, стоматологія дитячого віку, ортопедична стоматологія, нормальна анатомія, гістологія, нормальна фізіологія, патологічна фізіологія, топографічна анатомія та оперативна хірургія, мікробіологія, біохімія, фармакологія, внутрішні хвороби, ендокринологія, шкірно-венеричні, нервові хвороби, оториноларингологія, офтальмологія, медицина екстремальних станів.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «хірургічна стоматологія» є фахова підготовка лікаря-стоматолога, яка передбачає засвоєння питань теорії й практики з усіх розділів хірургічної стоматології та основ ЩЛД, починаючи з організації роботи хірургічного відділення стоматологічної поліклініки та щелепно-лицевого стаціонару до надання ургентної допомоги при невідкладних станах і в вогнищах масового ураження та кваліфікованої хірургічної стоматологічної та реконструктивно-відновної допомоги при захворюваннях ЩЛД.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «хірургічна стоматологія» є вміння проводити обстеження хірургічного стоматологічного хворого, діагностувати основні симптоми та синдроми патологій ЩЛД, обґрунтувати та сформулювати попередній діагноз; аналізувати результати обстеження та проводити диференційну діагностику, сформулювати клінічний діагноз основних захворювань, виявляти та ідентифікувати прояви соматичних захворювань в порожнині рота, визначати принципи комплексного лікування в клініці хірургічної стоматології, виявляти різні клінічні варіанти та ускладнення найбільш поширених захворювань ЩЛД, знати заходи первинної та вторинної профілактики найбільш поширених хірургічних стоматологічних захворювань.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- Особливості обстеження хворих з патологією ЩЛД, участь суміжних спеціалістів в обстеженні.
- Методика обстеження хворих з травмою щелепно-лицевої ділянки. Організаційні принципи надання допомоги потерпілим при ушкодженнях щелепно-лицевої ділянки.
- Принципи деонтології та лікарської етики в хірургічній стоматології і ЩЛД
- Основні методики загального та місцевого знеболення, седація в практиці хірурга-стоматолога (покази, протипокази, особливості проведення).
- Травматичні пошкодження м'яких тканин ЩЛД.
- Методики хірургічної обробки ран м'яких.
- Вивихи та переломи зубів, перелом альвеолярного відростка, вивихи скронево-нижньощелепного суглоба (діагностика, лікування).
- Переломи кісток лицевого скелету. Сучасні принципи кісткової фіксації.
- Термічні (опіки, обмороження), хімічні (кислоти, луги, солі важких металів), фізичні (електричний струм) пошкодження обличчя.
- Поєднані пошкодження щелепно-лицевої ділянки. Клініка, діагностика, лікування. Травматична хвороба.
- Організація стоматологічної допомоги у Збройних Силах України.
- Принципи медичного сортування та етапне лікування поранених у щелепно-лицеву ділянку.
- Загальна характеристика, клінічний перебіг, діагностика вогнепальних поранень, опіків, комбінованих уражень щелепно-лицевої ділянки.
- Ранні та пізні ускладнення пошкоджень щелепно-лицевої ділянки. Клініка, діагностика, лікування.
- Організація онкостоматологічної допомоги.
- Пухлини та пухлиноподібні утвори м'яких тканин та кісток щелепно-лицевої ділянки.
- Кісти щелеп.
- Доброякісні одонтогенні пухлини щелеп: амелобластома (адамантинома), одонтома, цементома, епулід.
- Доброякісні неодонтогенні пухлини щелеп (остеобластома, остеокластома, остеома, остеоїд-остеома, хондрома, гемангіома, фіброма, тощо).
- Остеогенні пухлиноподібні утворення щелеп (фіброзна остеодисплазія, паратиреоїдна остеодистрофія, хвороба Педжета, еозинофільна гранульома).
- Доброякісні пухлини м'яких тканин ЩЛД (шкіри, жирової, сполучної, м'язової, нервової тканин, кровоносних та лімфатичних судин).
- Передракові захворювання шкіри обличчя, слизової оболонки порожнини рота та язика.
- Злоякісні пухлини м'яких тканин ЩЛД та шиї. Рак і саркома щелеп.
- Доброякісні пухлини та кісти слинних залоз.

вміти:

- Зібрати анамнез та провести огляд хворого на вказану патологію ЩЛД.
- Скласти план та провести обстеження хворого з травмою щелепно-лицевої ділянки.
- Скласти план додаткових методів дослідження та вміти інтерпретувати їх результати.

- Аналізувати та інтерпретувати результати рентгенологічного обстеження у клініці хірургічної стоматології та ЩЛХ, та на їх підставі встановити відповідний клінічний діагноз.
- Заповнити відповідну медичну документацію.
- Виконати діагностичну пункцію патологічного вогнища ЩЛД.
- Провести первинну хірургічну обробку рани.
- Продемонструвати техніку накладання вузлового шва.
- Провести реплантацію зуба.
- Провести тимчасову іммобілізацію уламків нижньої та верхньої щелеп.
- Виготовити тимчасові шини та провести шинування при переломах щелеп.
- Провести лігатурне зв'язування зубів.
- Провести накладання гладкої шини-скоби.
- Провести постійну іммобілізацію уламків нижньої та верхньої щелеп.
- Провести двощелепне шинування як один з методів постійної іммобілізації.
- Провести вправлення вивиху нижньої щелепи.
- Скласти план та провести обстеження хворого з наявністю новоутвору, призначити додаткові методи діагностики.
- Провести забір матеріалу (мазків і біоптатів) для цитологічного і патоморфологічних досліджень.
- Встановити онкодіагноз на основі отриманий результатів обстежень.
- Скласти план лікування пацієнта із онкологічними захворюваннями ЩЛД.
- Скласти план комплексного лікування хворих на вказані патології.
- Діагностувати місцеві та загальні ускладнення в практиці хірурга-стоматолога.
- Провести на фантомі серцево-легеневу реанімацію (непрямий масаж серця і штучне дихання).
- Надавати допомогу при невідкладних станах в практиці ЩЛХ згідно відповідних алгоритмів.

2. Компетентності та результати навчання.

Згідно з вимогами Стандарту вищої освіти дисципліна «Хірургічна стоматологія» забезпечує набуття студентами компетентностей:

- Інтегральна (здатність розв'язувати складні задачі та проблеми у галузі охорони здоров'я за спеціальністю «Стоматологія» у професійній діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень або здійснення інновацій).

- Загальні (здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; здатність вчитися та бути сучасно навченим; здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях; навички використання інформаційних та комунікаційних технологій; здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел; вміння виявляти, ставити та вирішувати проблему; здатність до вибору стратегії спілкування; здатність працювати в команді; навички міжособистісної взаємодії; навички здійснення безпечної діяльності; здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт).

- Спеціальні (фахові, предметні) (збирання медичної інформації про пацієнта; оцінювання результатів лабораторних та інструментальних досліджень; встановлення клінічного діагнозу стоматологічного захворювання; діагностика невідкладних станів; визначення характеру та принципів лікування стоматологічних захворювань; визначення тактики ведення стоматологічного хворого при соматичній патології; виконання медичних та стоматологічних маніпуляцій; проведення лікування основних стоматологічних захворювань; ведення медичної документації).

Деталізація компетентностей в дескрипторі НРК у формі «Матриці компетентностей»:

Позначення

НРК - Національна рамка кваліфікацій;

ЗК - загальні компетентності;

ЗР - загальні результати навчання;

СК - спеціальні (фахові, предметні) компетентності;

СР - спеціальні (фахові, предметні) результати навчання;

Н - нормативний вид навчальної діяльності за спеціальністю;

В - вибіркова навчальна діяльність.

Загальні компетентності за вимогами Національної рамки кваліфікацій (НРК):

ЗК1	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; здатність вчитися і бути сучасно
ЗК2	Знання та розуміння предметної області та розуміння професії.
ЗК3	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК4	Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово; здатність спілкуватись другою мовою.
ЗК5	Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
ЗК6	Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.
ЗК7	Здатність до адаптації та дії в новій ситуації; здатність працювати автономно.
ЗК8	Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
ЗК9	Здатність до вибору стратегії спілкування.
ЗК10	Здатність працювати в команді.
ЗК11	Навички міжособистісної взаємодії.
ЗК12	Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
ЗК13	Навички здійснення безпечної діяльності.
ЗК14	Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.
ЗК15	Прагнення до збереження навколишнього середовища.
ЗК16	Здатність діяти соціально відповідально та громадянсько свідомо.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності за вимогами Національної рамки кваліфікацій (НРК):

СК1	Збирання медичної інформації про стан пацієнта.
СК2	Оцінювання результатів лабораторних та інструментальних досліджень.
СК3	Встановлення клінічного діагнозу стоматологічного захворювання.
СК4	Діагностування невідкладних станів.
СК5	Планування та проведення заходів профілактики стоматологічних захворювань.
СК6	Визначення характеру та принципів лікування стоматологічних захворювань.
СК7	Визначення необхідного режиму праці та відпочинку, дієти при лікуванні стоматологічних захворювань.
СК8	Визначення тактики ведення стоматологічного хворого при соматичній патології.
СК9	Виконання медичних та стоматологічних маніпуляцій.
СК10	Проведення лікувального ванного лікування основних стоматологічних захворювань.
СК11	Організація проведення лікувально-свакуаційних заходів.
СК12	Визначення тактики та надання екстреної медичної допомоги.
СК13	Організація та проведення стоматологічної диспансеризації осіб, що підлягають
СК14	Оцінювання впливу навколишнього середовища на стан здоров'я населення (індивідуальне, сімейне, популяційне).
СК15	Ведення медичної документації.
СК16	Опрацювання державної соціальної та медичної інформації.

Деталізація компетентностей відповідно до дескрипторів НРК у формі «Матриці компетентностей».

Матриця компетентностей

№	Компетентність	Знання	Уміння	Комунікація	Автономія та відповідальність
Загальні компетентності					
1.	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; здатність вчитися і бути сучасно навченим.	+	+	+	+
2.	Знання та розуміння предметної області та розуміння професії.	+	+	+	+
3.	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.	+	+	+	+
4.	Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово; здатність спілкуватись другою мовою.	+	+	+	+
5.	Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.	+	+	+	+
6.	Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.	+	+	+	+
7.	Здатність до адаптації та дії в новій ситуації; здатність працювати автономно.	+	+	+	+
8.	Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.	+	+	+	+

9.	Здатність до вибору стратегії спілкування.			+	+
10.	Здатність працювати в команді.			+	+
11.	Навички міжособистісної взаємодії.			+	+
12.	Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).	+	+	+	+
13.	Навички здійснення безпечної діяльності.	+	+	+	+
14.	Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.	+	+		+
15.	Прагнення до збереження навколишнього середовища.	+	+	+	+
16.	Здатність діяти соціально відповідально та громадянсько свідомо.		+	+	+
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності					
1.	Збирання медичної інформації про стан пацієнта.	+	+	+	+
2.	Оцінювання результатів лабораторних та інструментальних досліджень.	+			+
3.	Встановлення клінічного діагнозу стоматологічного захворювання.	+	+	+	+
4.	Діагностування невідкладних станів.	+	+	+	+
5.	Планування та проведення заходів профілактики стоматологічних захворювань.	+	+	+	+
6.	Визначення характеру та принципів лікування стоматологічних захворювань.	+	+	+	+
7.	Визначення необхідного режиму праці та відпочинку, дієти при лікуванні стоматологічних захворювань.	+	+	+	
8.	Визначення тактики ведення стоматологічного хворого при соматичній патології.	+	+	+	+
9.	Виконання медичних та стоматологічних маніпуляцій.	+	+	+	+
10.	Проведення ліку вання основних стоматологічних захворювань.	+	+	+	+
11.	Організація проведення лікувально-евакуаційних заходів.	+	+	+	+
12.	Визначення тактики та надання екстреної медичної допомоги.	+	+	+	+
13.	Організація та проведення стоматологічної диспансеризації осіб, що підлягають диспансерному нагляду.	+	+	+	+
14.	Оцінювання впливу навколишнього середовища на стан Здоров'я населення (індивідуальне, сімейне, популяційне).	+			+
15.	Ведення медичної документації.	+	+	+	+
16.	Опрацювання державної, соціальної та медичної інформації.		+	+	+

Результати навчання

Інтегративні кінцеві програмні результати навчання, формуванню яких сприяє навчальна дисципліна:

Нормативний та варіативний зміст підготовки, сформульований у термінах результатів навчання

Результати навчання у когнітивній сфері.		
CP1	Виділяти та ідентифікувати провідні клінічні симптоми та синдроми; за стандартними методиками, використовуючи попередні дані анамнезу хворого, дані огляду хворого, знання про людину, її органи та системи, встановлювати вірогідний ~~перевірений або синдромний попередній клінічний діагноз~~	3K1, 3K2, 3K3, 3K4, 3K5, 3K6, 3K7, 3K8, 3K9, 3K11, 3K12, 3K14, 3K16; CK1, CK3, CK4, CK15.
CP2	Збирати інформацію про загальний стан пацієнта, оцінювати психомоторний та фізичний розвиток пацієнта, стан органів щелепно - лицевої ділянки, на підставі результатів лабораторних та інструментальних досліджень оцінювати інформацію щодо діагнозу.	3K1, 3K2, 3K3, 3K4, 3K5, 3K6, 3K7, 3K8, 3K9, 3K10, 3K11, 3K12, 3K13, 3K14, 3K16; CK1, CK2, CK3, CK4, CK5, CK6, CK7, CK8, CK11, CK12, CK14, CK15, CK16
CP3	Призначати та аналізувати лабораторне, функціональне та/або інструментальне обстеження хворого на стоматологічне захворювання для проведення диференційної діагностики ~~захворювань~~	3K1, 3K2, 3K3, 3K4, 3K7, 3K8, 3K9, 3K10, 3K11, 3K12, 3K13, 3K14; CK1, CK2, CK15
CP4	Визначати остаточний клінічний діагноз, дотримуючись відповідних етичних і юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення та логічного аналізу отриманих суб'єктивних і об'єктивних даних клінічного, додаткового обстеження, проведення диференційної діагностики під ~~впливом міжособистісної взаємодії~~	3K1, 3K2, 3K3, 3K4, 3K5, 3K6, 3K7, 3K18, 3K9, 3K10, 3K14, 3K16; CK1, CK2, CK3, CK4, CK15.

CP5	Встановлювати діагноз невідкладних станів за будь-яких обставин (вдома, на вулиці, у лікувальній установі), в умовах надзвичайної ситуації, воєнного стану, нестачі інформації та обмеженого часу.	ЗК1, ЗК2, ЗК3, ЗК4, ЗК5, ЗК6, ЗК7, ЗК8, ЗК9, ЗК10, ЗК11, ЗК13, ЗК14, ЗК15, ЗК16; СК1, СК2, СК4, СК15
CP6	Планувати та втілювати заходи профілактики стоматологічних захворювань серед населення для запобігання розповсюдження стоматологічних захворювань.	ЗК1, ЗК2, ЗК3, ЗК4, ЗК5, ЗК6, ЗК7, ЗК8, ЗК9, ЗК10, ЗК11, ЗК12, ЗК13, ЗК14, ЗК15, ЗК16; СК1, СК5, СК13, СК14, СК15, СК16
CP7	Аналізувати епідеміологічний стан та проводити заходи масової й індивідуальної, загальної та локальної медикаментозної та немедикаментозної профілактики стоматологічних захворювань.	ЗК1, ЗК2, ЗК3, ЗК4, ЗК5, ЗК6, ЗК8, ЗК9, ЗК10, ЗК11, ЗК12, ЗК13, ЗК14, ЗК15, ЗК16; СК1, СК5, СК13, СК14, СК15, СК16
CP8	Визначати характер лікування стоматологічного захворювання шляхом прийняття обгрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами.	ЗК1, ЗК2, ЗК3, ЗК5, ЗК6, ЗК7, ЗК8, ЗК12, ЗК13, ЗК14, ЗК16; СК1, СК6
CP9	Визначати характер, принципи режиму праці, відпочинку та необхідної дієти при лікуванні стоматологічних захворювань на підставі попереднього або остаточного клінічного діагнозу шляхом прийняття обгрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами.	ЗК1, ЗК2, ЗК3, ЗК4, ЗК5, ЗК6, ЗК7, ЗК8, ЗК9, ЗК10, ЗК11, ЗК12, ЗК13, ЗК15, ЗК16; СК1, СК7, СК15
CP10	Визначати тактику ведення стоматологічного хворого при соматичній патології шляхом прийняття обгрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами.	ЗК1, ЗК2, ЗК3, ЗК4, ЗК5, ЗК6, ЗК7, ЗК8, ЗК10, ЗК12, ЗК13, ЗК14, ЗК16; СК1, СК7, СК8, СК15
CP11	Проводити лікування основних стоматологічних захворювань за існуючими алгоритмами та стандартними схемами під контролем лікаря-керівника в умовах лікувальної установи.	ЗК1, ЗК2, ЗК3, ЗК4, ЗК7, ЗК8, ЗК9, ЗК10, ЗК11, ЗК12, ЗК13, ЗК14, ЗК15, ЗК16; СК1, СК9, СК10, СК15
CP12	Організовувати проведення лікувально-евакуаційних заходів населення, військовослужбовців, в умовах надзвичайної ситуації, у т.ч. воєнного стану, під час розгорнутих етапів медичної евакуації, з урахуванням існуючої системи лікувально-евакуаційного	ЗК1, ЗК2, ЗК3, ЗК4, ЗК5, ЗК6, ЗК7, ЗК8, ЗК9, ЗК10, ЗК11, ЗК12, ЗК13, ЗК14, ЗК15, ЗК16; СК1, СК11, СК15
CP13	Визначати тактику надання екстреної медичної допомоги, використовуючи рекомендовані алгоритми, за будь-яких обставин на підставі діагнозу невідкладного стану в умовах обмеженого часу.	ЗК1, ЗК2, ЗК3, ЗК4, ЗК5, ЗК6, ЗК7, ЗК8, ЗК9, ЗК10, ЗК11, ЗК12, ЗК13, ЗК14, ЗК15, ЗК16; СК1, СК12, СК15
CP14	Аналізувати та оцінювати державну, соціальну та медичну інформацію з використанням стандартних підходів та комп'ютерних інформаційних технологій.	ЗК1, ЗК2, ЗК3, ЗК4, ЗК5, ЗК6, ЗК8, ЗК10, ЗК11, ЗК13, ЗК14, ЗК15, ЗК16; СК13, СК15, СК16
CP15	Оцінювати вплив навколишнього середовища на стан здоров'я населення в умовах медичного закладу за стандартними методиками.	ЗК1, ЗК2, ЗК3, ЗК5, ЗК6, ЗК7, ЗК10, ЗК11, ЗК13, ЗК14, ЗК15, ЗК16; СК13, СК14, СК15, СК16
Результати навчання в емоційній сфері.		
ZP1	Формувати цілі та визначати структуру особистої діяльності на підставі результату аналізу певних суспільних та особистих потреб.	ЗК1, ЗК2, ЗК3, ЗК4, ЗК5, ЗК6, ЗК7, ЗК8, ЗК9, ЗК10, ЗК11, ЗК12, ЗК13, ЗК14, ЗК15, ЗК16; СК1, СК5, СК6, СК7, СК8, СК9, СК10, СК11, СК12, СК13, СК14
ZP2	Дотримуватися здорового способу життя, користуватися прийомами саморегуляції та самоконтролю.	ЗК1, ЗК2, ЗК3, ЗК5, ЗК6, ЗК11, ЗК12, ЗК13, ЗК15, ЗК16; СК5, СК14
ZP3	Усвідомлювати та керуватися у своїй діяльності громадянськими правами, свободами та обов'язками, підвищувати загальноосвітній культурний рівень.	ЗК4, ЗК5, ЗК6, ЗК9, ЗК10, ЗК11, ЗК12, ЗК13, ЗК14, ЗК15, ЗК16; СК5, СК13, СК14, СК16

ЗР4	Дотримуватися вимог етики, біоетики та деонтології у своїй фаховій діяльності.	ЗК1, ЗК2, ЗК3, ЗК4, ЗК9, ЗК10, ЗК11, ЗК12, ЗК13, ЗК15, ЗК16; СК1, СК5, СК7, СК9, СК10, СК11, СК12, СК13, СК14, СК15
ЗР5	Організовувати необхідний рівень індивідуальної безпеки (власної та осіб, про яких піклується) у разі виникнення типових небезпечних ситуацій в індивідуальному полі діяльності.	ЗК1, ЗК2, ЗК3, ЗК5, ЗК9, ЗК10, ЗК11, ЗК12, ЗК13, ЗК14, ЗК15, ЗК16; СК1, СК5, СК6, СК9, СКЮ, СК11, СК12, СК13, СК14, СК15
Результати навчання у психомоторній сфері.		
СР16	Виконувати медичні маніпуляції на підставі попереднього та/або остаточного клінічного діагнозу.	ЗК1, ЗК2, ЗК3, ЗК7, ЗК9, ЗК10, ЗК11, ЗК13, ЗК14, ЗК15; СК9, СКЮ, СК11, СК12
СР17	Виконувати медичні стоматологічні маніпуляції на підставі попереднього та/або остаточного клінічного діагнозу.	ЗК1, ЗК2, ЗК5, ЗК6, ЗК8, ЗК9, ЗК10, зкп, зкіз, ЗК14, ЗК15; СК9, СКЮ, СК11, СК12
СР18	Виконувати маніпуляції надання екстреної медичної допомоги, використовуючи стандартні схеми, за будь-яких обставин на підставі діагнозу невідкладного стану.	ЗК1, ЗК2, ЗК3, ЗК4, ЗК5, ЗК6, ЗК8, ЗК9, ЗК10, ЗК11, ЗК13, ЗК14, ЗК15, ЗК16; СК9, СКЮ, СК11, СК12

- **Результати навчання для дисципліни:** фахова підготовка лікаря-стоматолога, яка передбачає засвоєння питань теорії й практики з розділів «Травматологія ЩЛД», «Хірургічна стоматологія екстремальних станів та військова щелепно-лицева хірургія» та «Онкологія ЩЛД»; вміння проводити обстеження хірургічного стоматологічного хворого, діагностувати травматичні пошкодження м'яких тканин, зубів та кісток ЩЛД, основні симптоми пухлин та пухлиноподібних утворів ЩЛД, обґрунтувати та сформулювати попередній діагноз; аналізувати результати обстеження та проводити диференційну діагностику, сформулювати клінічний діагноз, виявляти та ідентифікувати прояви соматичних захворювань в порожнині рота, визначати принципи комплексного лікування, виявляти різні клінічні варіанти та ускладнення, знати заходи первинної та вторинної профілактики хірургічних стоматологічних захворювань, вивчення яких передбачено змістовими модулями 1, 2 та 3.

Змістовий модуль 1:

Пояснювати та трактувати поняття «онкологічної настороженості» і принципи організації протипухлинної служби, диспансеризації онкохворих, роль чинників ендо- та екзогенного походження у виникненні пухлин, розуміти закономірності росту і розвитку пухлин та пухлиноподібних утворень, принципи їх диференційної діагностики.

Трактувати патогенез пухлиноподібних утворів м'яких тканин та кісток ЩЛД (кісти щелеп, кісти м'яких тканин), доброякісних одонтогенних та неодонтогенних пухлин щелеп, (амелобластома, одонтома, цементома, епулід, остеобластома, остеокластома, остеома, остеоїд-остеома, хондрома, гемангіома, фіброма), остеогенних пухлиноподібних утворів щелеп (фіброзна остеодисплазія, паратиреоїдна остеодистрофія, хвороба Педжета, еозинофільна гранульома), доброякісних пухлин м'яких тканин ЩЛД, передракових захворювань шкіри обличчя, слизової оболонки порожнини рота та язика, злоякісних пухлин м'яких тканин та кісток ЩЛД та шиї, доброякісних та злоякісних пухлин та кіст слинних залоз.

Аналізувати критерії добро- та злоякісності пухлин, стадії ураження за системою TNM, розуміти їх тканинну приналежність, принципи класифікації пухлин та пухлиноподібних утворень; покази та протипокази до застосування сучасних методик діагностики та лікування пухлиноподібних утворів м'яких тканин та кісток ЩЛД, доброякісних одонтогенних та неодонтогенних пухлин щелеп, остеогенних пухлиноподібних утворів щелеп, доброякісних пухлин м'яких тканин ЩЛД, передракових захворювань шкіри обличчя, слизової оболонки порожнини рота та язика, злоякісних пухлин м'яких тканин та кісток ЩЛД та шиї, доброякісних та злоякісних пухлин та кіст слинних залоз.

Розробити план та провести обстеження пацієнта з добро- чи злоякісним новоутворенням, призначити необхідні додаткові методи дослідження (рентгенологічні, радіоізотопні, цитологічні, гістологічні) та вміння інтерпретувати їх результати, обґрунтувати об'єм та послідовність лікувальних заходів (операційного видалення, променевої терапії, хіміотерапії, кріотерапії тощо), спрямованих на реабілітацію пацієнта.

Виконувати збір анамнезу та огляд хворого з добро- та злоякісним утворенням ЩЛД, заповнити

відповідну медичну документацію, скеровувати пацієнта у відповідні діагностично- лікувальні у залежності від виду та стадії онкозахворювання.

Проводити пункційну, інцизійну та ексцизійну біопсію тканин ЩЛД, володіти методикою діатермокоагуляції та кріодеструкції.

Призначати комплексне медикаментозне лікування пацієнтів з добро- та злоякісними пухлинами ЩЛД у перед-, інтра- та післяопераційному періодах, надавати відповідні рекомендації.

Продемонструвати вміння інтерпретувати результати додаткових методів обстеження, спрямованих на верифікацію пухлин ЩЛД, методики проведення біопсії м'яких та твердих тканин, складати план комплексного (хірургічного, променевого, хіміотерапевтичного) лікування онкологічного пацієнта.

Тема №1. Класифікація пухлин. Етіологія, патогенез, закономірності росту і розвитку доброякісних пухлин, принципи їх диференційної діагностики та лікування. Диспансеризація онкологічних хворих.

Поняття про пухлини. Класифікації пухлин ЩЛД. Статистика поширення пухлин ЩЛД. Роль і завдання лікаря-стоматолога в системі надання спеціалізованої допомоги хворим з пухлинами ЩЛД. Значення ранньої діагностики.

«Онкологічна настороженість» - система понять, знань і принципів організації протипухлинної служби. Онконастороженість при обстеженні хірургічно-стоматологічних пацієнтів.

Ендо- та екзофактори, які сприяють виникненню пухлин. Закономірності росту і розвитку доброякісних пухлин, принципи їх диференційної діагностики.

Обстеження хворих з метою діагностики пухлин, роль сучасних методів обстеження (рентгенологічна, радіоізотопна діагностика, цитологічна і гістологічна верифікація пухлин). Алгоритм діагностики пухлинних процесів ЩЛД та принципи їх лікування.

Стадії ураження за системою TNM. Клінічні групи онкологічних хворих. Диспансеризація онкологічних хворих.

Перелік питань, які повинен вивчити студент:

1. Етіологічні чинники, що зумовлюють виникнення пухлин ЩЛД. Різновиди канцерогенів.
2. Теорії виникнення пухлин. Фази канцерогенезу.
3. Класифікації пухлин ЩЛД.
4. Стадії ураження за системою TNM.
5. Класифікація і особливості доброякісних пухлин ЩЛД.
6. Порівняльна характеристика доброякісних і злоякісних пухлин.
7. Основні методи діагностики пухлин ЩЛД.
8. Диспансеризація онкологічних хворих.

Тема №2. Доброякісні пухлини м'яких тканин ЩЛД (шкіри, жирової, сполучної, м'язової, нервової тканин, кровоносних лімфатичних судин): етіологія, патогенез, класифікація, гістологічна будова, клініка, диференційна діагностика, лікування.

Пухлини жирової тканини: ліпома.

Пухлини фіброзної тканини: фіброма.

Пухлини м'язової тканини: міома, лейоміома, рабдоміома.

Пухлини кровоносних судин: гемангіома (капілярна, кавернозна, гронаподібна, доброякісна гемангіоендотеліома).

Пухлини лімфатичних судин: лімфангіома - капілярна, кавернозна, (кістозна гідрома).

Пухлини периферійних нервів обличчя: неврилемома (шваногліома), нейрофіброма.

Етіологія, патогенез, класифікація, гістологічна будова, клініка, диференційна діагностика, лікування.

Обстеження хворих з метою діагностики пухлин, роль сучасних методів обстеження (рентгенологічна, радіоізотопна діагностика, цитологічна і гістологічна верифікація пухлин). План комплексного лікування хворих на вказану патологію. Ускладнення, профілактика.

Перелік питань, які повинен вивчити на занятті студент:

1. Етіопатогенез доброякісних пухлин м'яких тканин ЩЛД.
2. Класифікація новоутворів м'яких тканин ЩЛД.
3. Клінічні прояви, діагностика, лікування доброякісних пухлин із сполучної тканини.
4. Клінічні прояви, діагностика, лікування доброякісних пухлин із жирової тканини.
5. Клінічні прояви, діагностика, лікування доброякісних нейрогенних пухлин та пухлиноподібних утворів.
6. Принципи профілактики розвитку ускладнень у хворих на доброякісні пухлини м'яких тканин ЩЛД.

Пухлиноподібні утворення фіброзної тканини: фіброматоз ясен, променевий келоїд, келоїд, периферійна гігантоклітинна гранулема (гігантоклітинний епуліс), фіброматозний і ангиоматозний епуліс.

Пухлиноподібні утворення жирової тканини: дифузний ліпоматоз.

Пухлиноподібні утворення лімфатичних судин: системний лімфангіоматоз.

Пухлиноподібні утворення периферійних нервів обличчя: нейрофіброматоз (хвороба Реклінгхаузена), травматична неврома.

Пухлиноподібні утворення зародкового походження: тератома (дермоїдна кіста). Природжена кіста і нориця з ембріональних залишків. Бокова (бранхіогенна), серединна (тиреоглосальна) кіста і нориця обличчя та шиї.

Етіологія, патогенез, класифікація, гістологічна будова, клініка, диференційна діагностика, лікування.

Обстеження хворих з метою діагностики пухлиноподібних утворень, роль сучасних методів обстеження (рентгенологічна, радіоізотопна діагностика, цитологічна і гістологічна верифікація).

План комплексного лікування хворих на вказану патологію. Ускладнення, профілактика.

Перелік питань, які повинен вивчити на занятті студент:

1. Патоморфологія вроджених пухлиноподібних новоутворів.
2. Клінічні прояви, діагностика, лікування дермоїдних та епідермоїдних кіст.
3. Клінічні прояви, діагностика, лікування серединних кіст та нориць шиї.
4. Клінічні прояви, діагностика, лікування бокових кіст та нориць шиї.
5. Клінічні прояви, діагностика, лікування пухлиноподібних утворень фіброзної тканини.
6. Клінічні прояви, діагностика, лікування пухлиноподібних утворень жирової тканини.
7. Клінічні прояви, діагностика, лікування пухлиноподібних утворень лімфатичних судин.
8. Клінічні прояви, діагностика, лікування пухлиноподібних утворень периферійних нервів обличчя.
9. Диференційна діагностика вроджених пухлиноподібних утворів.
10. Принципи лікування вроджених пухлиноподібних утворів.
11. Профілактика розвитку ускладнень.

Тема №3. Кісти щелеп: класифікація, етіологія, патогенез, гістологічна будова, клініка, діагностика, лікування, ускладнення, профілактика.

Кіста, як наслідок вад розвитку: одонтогенна (первинна кіста - кератокіста, кіста прорізування, фолікулярна); неодонтогенна (кіста носопіднебінного (різцевого) каналу, глобуломаксилярна, аневризмальна та солітарна).

Одонтогенна кіста запальної природи - радикулярна.

Клінічні прояви, діагностика, механізм росту, патологічна анатомія, методи хірургічного лікування: цистотомія, цистектомія, двоступеневий метод, пластична цистектомія, оро- назальна цистектомія. Техніка операційного втручання, післяопераційне ведення хворих.

План комплексного лікування хворих на вказану патологію.

Перелік питань, які повинен вивчити студент:

1. Визначення поняття "кіста".
2. Класифікація кіст одонтогенного та неодонтогенного походження.
3. Етіологія, патогенез, клінічні прояви та лікування радикулярних кіст.
4. Етіологія, патогенез, клінічні прояви та лікування фолікулярних кіст.
5. Етіологія, патогенез, клінічні прояви та лікування вроджених кіст щелеп.
6. Методи хірургічного лікування: цистотомія, цистектомія, двоступеневий метод, пластична цистектомія, оро-назальна цистектомія.
7. Техніка операційного втручання, післяопераційне ведення хворих.

Тема №4. Доброякісні одонтогенні пухлини щелеп: амелобластома (адамантинома), одонтома, цементома, епулід. Класифікація, гістологічна будова, клініка, диференційна діагностика, принципи і методи лікування.

Класифікація: доброякісні - амелобластома (адамантинома), амелобластична фіброма (м'яка одонтома), складна одонтома, фіброма (одонтогенна), міксосома і цементома - доброякісна цементобластома (істинна цементома), цементуюча фіброма, епулід.

Класифікація, гістологічна будова, клініка, диференційна діагностика, принципи і методи лікування, профілактика ускладнень. Обстеження хворих з метою діагностики пухлин, роль сучасних методів обстеження (рентгенологічна, радіоізотопна діагностика, цитологічна і гістологічна верифікація пухлин).

Перелік питань, які повинен вивчити студент:

Е Види одонтогенних пухлин ЩЛД.

3. Етіопатогенез одонтогенних новоутворів щелеп.
4. Патанатомія різних видів одонтогенних пухлин.
5. Клінічні прояви амелобластоми, діагностика, дифдіагностика, лікування.
6. Особливості клінічних проявів, діагностика, дифдіагностика та лікування одонтом.
7. Клініка, діагностика, дифдіагностика та лікування цементом.

8. Епулід. Клініка, діагностика, дифдіагностика, лікування.

Тема №5. Доброякісні неодонтогенні пухлини щелеп (остеобластома, остеокластами, остеома, остеїд-остеома, хондрома, гемангіома, фіброма, тощо): класифікація, гістологічна будова, клініка, диференційна діагностика, принципи і методи лікування.

Етіологія, патогенез, основні клінічні симптоми та принципи діагностики доброякісних пухлин щелепних кісток. Гістологічна будова, диференційна діагностика. План комплексного лікування хворих із вказаною патологією. Обстеження хворих з метою діагностики пухлин, роль сучасних методів обстеження (рентгенологічна, радіоізотопна діагностика, цитологічна і гістологічна верифікація пухлин).

Кістковоутворювальні пухлини: остеома, остеїдостеома, остеобластома, осифікована фіброма (фіброостеома).

Хрящоутворювальні пухлини: хондрома, остеохондрома (кістково-хрящовий екзостоз).

Гігантоклітинна пухлина (остеобластокластома).

Перелік питань, які повинен вивчити студент:

1. Класифікація доброякісних пухлин щелепних кісток.
  2. Етіопатогенез доброякісних пухлин щелеп.
  3. Особливості клінічного перебігу доброякісних пухлин щелеп.
  4. Методи діагностики доброякісних пухлин щелеп.
  5. Способи лікування та реабілітації пацієнтів із доброякісними пухлинами щелеп.
  6. Принципи профілактики розвитку ускладнень у хворих із вказаною патологією.
  7. Остеобластома, клініка, диф.діагностика, лікування.
  8. Остеокластома, клініка, диф.діагностика, лікування.
  9. Остеома, клініка, диф.діагностика, лікування.
  10. Остеїд-остеома, клініка, диф.діагностика, лікування.
- И. Хондрома, клініка, диф.діагностика, лікування.
5. Гемангіома, клініка, диф.діагностика, лікування.
  6. Фіброма, клініка, диф.діагностика, лікування.

Тема №6. Остеогенні пухлиноподібні утворення щелеп (фіброзна остеодисплазія, паратиреоїдна остеодистрофія, хвороба Педжета, еозинофільна гранульома): етіологія, патогенез, класифікація, гістологічна будова, клініка, диференційна діагностика, особливості лікування.

Пухлиноподібні ураження кісток - фіброзна дисплазія, херувізм, еозинофільна гранульома (хвороба Таратінова), деформуючий остоз (хвороба Педжета). Центральна (репаративна) гігантоклітинна гранульома. Етіологія, патогенез, класифікація, гістологічна будова.

Основні клінічні прояви та принципи діагностики остеогенних пухлиноподібних новоутворень щелеп. Обстеження хворих з метою діагностики пухлин, роль сучасних методів обстеження (рентгенологічна, радіоізотопна діагностика, цитологічна і гістологічна верифікація пухлин).

План комплексного лікування хворих на вказану патологію. Ускладнення, профілактика.

Перелік питань, які повинен вивчити студент:

1. Етіологія та патогенез остеогенних пухлиноподібних новоутворів щелеп.
2. Основні методи діагностики, диференційна діагностика.
3. Клінічні прояви на всіх стадіях клінічного перебігу остеогенних пухлиноподібних новоутворів щелеп.
4. Методи хірургічного лікування остеогенних пухлиноподібних новоутворів щелеп.
5. Ускладнення, причини їх виникнення. Профілактичні заходи для запобігання виникнення даної патології.
6. Фіброзна остеодисплазія, клініка, диф.діагностика, лікування.
7. Паратиреоїдна остеодистрофія, клініка, диф.діагностика, лікування.
8. Хвороба Педжета, клініка, диф.діагностика, лікування.
9. Еозинофільна гранульома, клініка, диф.діагностика, лікування.

Тема №7. Доброякісні пухлини та кісти слинних залоз: класифікація, етіологія, гістологічна будова, клініка, диференційна діагностика, принципи і методи лікування. Злоякісні пухлини слинних залоз: гістологічна будова, клінічні форми, диференційна діагностика, лікування.

Ретенційна кіста малих слинних залоз. Кіста великих слинних залоз. Ранула. Клініка, диференціальна діагностика, гістологічна будова. Методи лікування.

Пухлиноподібні: доброякісні - лімфоєпітеліальні ураження та ін. Діагностика, клініка, лікування. Ускладнення.

Епітеліальні пухлини: аденома - поліморфна (змішана пухлина), мономорфна (аденолімфома та ін.); мукоєпідермоїдна; циліндрома, аденоклітинна пухлина. Диференційна діагностика доброякісних та

зляжкісних пухлин слинних залоз.

Карцинома: аденокістозна (циліндрома), аденокарцинома, епідермоїдна карцинома, карцинома в поліморфній аденомі.

Лікування нозологічних форм пухлин із урахуванням локалізації у великих і малих слинних залозах.

Хірургічні методи лікування і показання до них.

Перелік питань, які повинен вивчити студент:

L Клініко-морфологічна класифікація пухлин слинних залоз.

Перелік питань, які повинен вивчити на занятті студент

1. Клініко-морфологічна класифікація доброякісних пухлин та кіст слинних залоз.
2. Кісти слинних залоз:
  - а) , ретенційні кісти малих слинних залоз;
  - б) , ретенційні кісти підязикових слинних залоз (ранули);
  - в) , кісти підщелепової слинної залози;
  - г) . кісти привушної слинної залози;
  - д) . онкоцитоз;
  - е) . синдром Кютнера.
3. Клініка, діагностика та лікування плеоморфної аденоми (поліморфної аденоми, змішаної пухлини).
4. Клініка, діагностика та лікування мономорфних аденом:
  - а) , аденолімфоми (пухлини Уортина);
  - б) , оксифільна аденома (онкоцитома).
5. Клініка, діагностика та лікування неепітеліальних пухлин слинних залоз.
6. Хірургічне лікування доброякісних пухлин слинних залоз.
7. Мукоепідермоїдний рак слинних залоз, клінічні прояви, діагностика, лікування.
8. Аденокарцинома та циліндрома, клінічні прояви, діагностика, лікування.
9. Клініка, діагностика, лікування сарком слинних залоз.

Тема №8. Біологічні ознаки клінічної онкології. Передракові захворювання і рак шкіри обличчя: класифікація, гістологічна будова, клінічні форми, стадії захворювання, диференціальна діагностика, лікування (хірургічне, променеве, хіміотерапія, імунотерапія тощо), профілактика і запобігання ускладнень.

Класифікація. Факультативні, облігатні форми. Фонові захворювання. Клінічні прояви, методи діагностики, лікування.

Облігатні передраки - бородавчатий, вузловий передрак і обмежений передраковий гіперкератоз червоної кайми губи, абразивний хейліт Манганотті, хвороба Боуена, еритроплакія.

Факультативні - ерозивна і верукозна форми лейкоплакії, ерозивно-виразкова і гіперкератотична форма червоного вовчачка і плоского лишая, післяпроменевої стоматит.

Гістологічна будова, сучасні методи діагностики і лікування передракових захворювань шкіри обличчя, слизової оболонки порожнини рота та язика.

Принципи і методи диспансеризації хворих із передраковими захворюваннями обличчя і органів порожнини рота.

Перелік питань, які повинен вивчити студент:

1. Етіологія, патогенез передракових станів.
2. Класифікації передракових станів.
3. Морфологічна і клінічна діагностика передракових станів.
4. Методи обстеження хворих з передраковими станами.
5. Клініка, діагностика, лікування передракових захворювань шкіри обличчя, слизової оболонки порожнини рота та язика.
6. Диференційна діагностика облігатних та факультативних форм передракових захворювань.
7. Особливості гістологічної будови передракових захворювань шкіри обличчя, слизової оболонки порожнини рота та язика.
8. Профілактика передракових станів.
9. Диспансерне спостереження хворих з передраковими станами.

Тема №9-10. Передракові захворювання і рак нижньої губи та слизової оболонки: класифікація, гістологічна будова, клінічні форми, стадії захворювання, диференціальна діагностика, лікування (хірургічне, променеве, хіміотерапія, імунотерапія тощо), профілактика і запобігання ускладнень.

Класифікація, гістологічна будова, клінічні форми, стадії захворювання, диференційна діагностика зляжкісних пухлин ЩЛД. Принципи лікування.

Біологічні основи та імунологічні аспекти клінічної онкології. Особливості росту злоякісної пухлинної клітини та дія на неї променевого опромінення, кріотерапії, гіпертермії, хіміопрепаратів, оксигенації, ультразвуку, гіпоксії. Імуноterapia хворих на злоякісні пухлини й комплексне лікування хворих на злоякісні пухлини.

Частота, етіологія, патогенез злоякісних новоутворів шкіри обличчя, слизової оболонки і органів порожнини рота (меланома, базаліома, карцинома, саркома). Класифікація, клінічна симптоматика, діагностика, сучасні способи лікування.

Перелік питань, які повинен вивчити студент:

1. Епідеміологія, етіопатогенез злоякісних новоутворів шкіри лица, слизової оболонки і органів порожнини рота.
2. Принципи діагностики злоякісних пухлин ЩЛД та шиї.
3. Клініка, діагностика та лікування меланоми.
4. Клініка, діагностика та лікування базаліоми.
5. Класифікація злоякісних новоутворів порожнини рота.
6. Клінічна картина злоякісних новоутворів порожнини рота.
7. Принципи лікування злоякісних новоутворів порожнини рота.
8. Механізм пухлинного переродження клітин й подальшого розвитку пухлини.
9. Біологічні канцерогени.
10. Стадії (фази) канцерогенезу.
11. Механізм протипухлинної резистентності організму.
12. Роль імунної системи у розвитку пухлин.
13. Цитогенетика злоякісного росту.
14. Біологічні характеристики пухлинної тканини.
15. Дія на злоякісну пухлинну клітину іонізуючого опромінення.
16. Дія на злоякісну пухлинну клітину кріотерапії.
17. Дія на злоякісну пухлинну клітину гіпертермії.
18. Дія на злоякісну пухлинну клітину хіміопрепаратів.
19. Дія на злоякісну пухлинну клітину оксигенації.
20. Дія на злоякісну пухлинну клітину ультразвуку.
21. Дія на злоякісну пухлинну клітину гіпоксії.
22. Імуноterapia хворих на злоякісні пухлини.
23. Комплексне лікування хворих на злоякісні пухлини.

Тема №11. Рак і саркома щелеп: походження та гістологічна будова, класифікація, клініка, диференціальна діагностика, лікування, ускладнення і профілактика.

Злоякісні - інтраепітеліальна та плоскоклітинна карцинома, лімфоепітеліома, базально- і плоскоклітинний рак. Клініка, діагностика, лікування залежно від стадії ураження (хірургічне, променеве, кріогенне, лазерне, комбінований вплив).

Рак губи. Рак органів порожнини рота (язика, щоки, дна порожнини рота, твердого і м'якого піднебіння). Рак верхньої і нижньої щелеп. Клініка, діагностика, принципи лікування(променеве, хірургічне, кріогенне, лазерне, хіміотерапія, медикаментозна, імуноterapia, комбінований вплив).

Показання і протипоказання до хірургічного втручання на первинному вогнищі і на шляхах регіонарного метастазування. Особливості знеболення і післяопераційного ведення хворих. Показання до проведення інтенсивної терапії. Прогноз та критерії видужання.

Саркома м'яких тканин і кісток щелепно-лицевої ділянки. Клініка, діагностика, лікування.

Перелік питань, які повинен вивчити студент:

1. Передракові стани щелеп.
2. Епідеміологія, етіопатогенез злоякісних новоутворів щелеп.
3. Патанатомія раку та саркоми щелеп.
4. Клінічні прояви раку (карциноми) верхньої щелепи, діагностика, лікування.
5. Клінічні прояви раку нижньої щелепи, діагностика, лікування.
6. Клініка, діагностика, лікування саркоми верхньої щелепи.
7. Клініка, діагностика, лікування саркоми нижньої щелепи.
8. Хірургічне лікування злоякісних пухлин щелеп.

Тема №12. Підсумкове заняття.

Перелік практичних навичок, які повинен засвоїти студент:

1. Скласти план-схему організації надання медичної допомоги щелепно-лицевим пораненим на етапах медичної евакуації.
2. Скласти план комплексного лікування хворих з вогнепальними пошкодженнями.
3. Вміти зібрати анамнез та провести огляд хворих із доброякісними та злоякісними пухлинами щелепно-лицевої ділянки, пухлиноподібними утворами.
4. Вміти скласти план обстеження пацієнтів із доброякісними та злоякісними пухлинами щелепно-лицевої ділянки, пухлиноподібними утворами.
5. Вміти скласти план діагностики та проводити інтерпретацію додаткових методів обстеження у пацієнтів із пухлиноподібними новоутворами м'яких тканин ЩЛД.
6. Вміти проводити діагностичну пункцію.
7. Вміти виконувати інцизійну біопсію.
8. Вміти виконувати ексцизійну біопсію.
9. Вміти визначити покази та протипокази до хірургічного лікування доброякісних та злоякісних пухлин, пухлиноподібних та передракових захворювань ЩЛД.
10. Вміти скласти план та об'єм медикаментозної терапії пацієнтів із доброякісними та злоякісними пухлинами щелепно-лицевої ділянки, пухлиноподібними утворами.
11. Вміти скласти план та об'єм післяопераційної медикаментозної терапії.
12. Вміти проводити діатермокоагуляцію та кріодеструкцію.
13. Вміти діагностувати ускладнення, що можуть виникнути після проведення хірургічного лікування доброякісних та злоякісних пухлин, пухлиноподібних утворів ЩЛД.
14. Вміти скласти план комплексного лікування хворих із злоякісними захворюваннями ЩЛД.

Змістовий модуль 2:

Пояснювати та трактувати особливості вогнепальних, термічних, хімічних пошкоджень ЩЛД, враховуючи естетичне та функціональне значення обличчя та топографічну близькість життєво важливих органів, принципи надання невідкладної допомоги пацієнтам з травмою обличчя в екстремальних ситуаціях, послідовність діагностичних та лікувальних заходів у вказаних випадках.

Аналізувати складність травматичного (вогнепального, термічного, хімічного) пошкодження ЩЛД, визначати потребу у залученні фахівців суміжних спеціальностей, пріоритетність надання діагностичної та лікувальної допомоги у залежності від характеру та виду ураження, розуміти принципи медичного сортування потерпілих у випадку бойових дій.

Розробити план та провести обстеження пацієнта з травматичним (вогнепальним, термічним, хімічним) пошкодженням ЩЛД різної локалізації, призначити необхідні додаткові методи дослідження та вміти інтерпретувати їх результати, обґрунтувати послідовність ургентних та планових лікувальних заходів, спрямованих на реабілітацію потерпілого в екстремальних ситуаціях.

Виконувати збір анамнезу та огляд хворого з травматичним (вогнепальним, термічним, хімічним) пошкодженням ЩЛД, заповнити відповідну медичну документацію, скеровувати потерпілого у діагностично-лікувальні заклади різного рівня надання медичної допомоги у залежності від загального стану потерпілого та важкості травматичного пошкодження ЩЛД.

Проводити ПХО ран м'яких тканин ЩЛД, обстеження раневого каналу при вогнепальних пораненнях м'яких тканин та кісток лицевого скелета, тимчасову (транспортну) іммобілізацію при переломах верхньої та нижньої щелепи в екстремальних ситуаціях, надавати допомогу при невідкладних станах.

Призначати протишокову, обезболюючу та інші види медикаментозної терапії на етапах евакуації потерпілих в умовах бойових дій, надавати відповідні рекомендації.

Продемонструвати методику антисептичної обробки вогнепальних ран, термічних та хімічних уражень шкіри обличчя, техніки накладання швів при проведенні ПХО, методики тимчасової або пролонгованої міжщелепної іммобілізації у залежності від загального стану пацієнта та особливостей пошкодження щелепних кісток, зокрема кількості зубів, виконувати заходи, спрямовані на попередження асфіксії.

Тема №1. Предмет і завдання військової стоматології. Організація хірургічної допомоги щелепно-лицевим пораненим в армії у мирний час і в екстремальних умовах. Воєнна-медичина доктрина. Основні принципи організації, об'єм і зміст допомоги пораненим у щелепно-лицевій ділянці (ЩЛД). Травматична хвороба: патогенез, особливості при пошкодженнях ЩЛД.

Причини травматизму, його профілактика, статистика пошкоджень щелепно-лицевої ділянки мирного та

військового часу, їх класифікація. Загальна характеристика і особливості пошкоджень обличчя.

Організація та надання всіх видів стоматологічної допомоги особовому складу Збройних Сил України в умовах мирного та військового часу. Основні організаційні принципи надання хірургічної стоматологічної допомоги потерпілим при пошкодженнях м'яких тканин і кісток обличчя. Принципи медичного сортування та евакуації поранених. Об'єм медичної допомоги на етапах медичної евакуації поранених. Долікарська, перша лікарська, кваліфікована і спеціалізована допомога.

Військово-медична доктрина.

Перелік питань, які повинен вивчити студент:

1. Предмет та завдання хірургічної стоматології та щелепно-лицевої хірургії екстремальних станів.
2. Основні положення військово-медичної доктрини.
3. Організація хірургічної стоматологічної допомоги в Збройних силах України у мирний час.
4. Принципи організації етапно-евакуаційної системи лікування поранених під час військових дій.
5. Джерела виникнення поранень у щелепову ділянку.
6. Принципи медичного сортування та евакуації поранених у щелепно-лицеву ділянку.
7. Принципи етапного надання медичної допомоги. Допомога на полі бою та на етапах медичної евакуації.
8. Обсяг та зміст медичної допомоги пораненим в щелепно-лицеву ділянку в мирний та військовий час.
9. Долікарська медична допомога.
10. Перша лікарська допомога.
11. Кваліфікована медична допомога.
12. Спеціалізована медична допомога.

Тема №2. Загальна характеристика, клінічний перебіг, діагностика вогнепальних поранень і пошкоджень м'яких тканин, кісток обличчя в мирний час, в екстремальних умовах: класифікація, особливості клінічного перебігу, діагностика пошкоджень на етапах медичної евакуації. Вплив порушень естетики обличчя на психіку поранених. Пластична хірургія в лікуванні пошкоджень обличчя. Сучасна вогнепальна рана її лікування.

Уражуючі фактори сучасної вогнепальної зброї: куля, осколок, вибухова хвиля, термічні впливи. Зони пошкодження тканин у раневому каналі.

Сучасна вогнепальна рана: морфологічні та клінічні особливості, перебіг поранення, принципи лікування. Безпосередні ускладнення після поранення.

Клінічні прояви вогнепальних ран обличчя залежно від терміну поранення. Особливості перебігу наскрізних, дотичних, сліпих поранень (кульових та осколкових, проникаючих і непроникаючих).

Методи мануального та інструментального обстеження рани. Особливості рентгенологічних методів дослідження: рентгенографія у різних проекціях, в тому числі з контрастуванням. Комп'ютерна та магнітно-резонансна томографія, ультразвукова діагностика. Методи функціональної діагностики: рео-, полярно- та електроміографія.

Застосування комп'ютерного програмного забезпечення на етапах діагностики та планування операційних втручань при вогнепальних пошкодженнях м'яких тканин ЩЛД.

Обсяг обстеження хворих з вогнепальною травмою щелепно-лицевої ділянки під час лікування в умовах стаціонару, участь суміжних спеціалістів в обстеженні.

Хірургічна обробка вогнепальних ран ЩЛД. Терміни втручання. Вибір способів знеболення. Послідовність обробки ран слизової оболонки рота, кісток, м'яких тканин обличчя, функціональні та косметичні вимоги. Показання до накладання різних видів швів на рани обличчя. Первинний, первинно-відстрочений шов, ранні та пізні вторинні шви. Пластиночні шви. Можливості проведення первинної пластики. Вторинна хірургічна обробка ран. Заходи запобігання ускладненням.

Перелік питань, які повинен вивчити студент:

1. Класифікація вогнепальних пошкоджень м'яких тканин обличчя.
2. Особливості клінічної картини вогнепальних ран м'яких тканин залежно від їхньої локалізації.
3. Зони пошкодження тканин у раневому каналі.
4. Особливості перебігу наскрізних, дотичних, сліпих поранень (кульових та осколкових, проникаючих і непроникаючих).
5. Основні принципи ПХО ран.
6. Особливості хірургічної обробки вогнепальних ран ЩЛД.
7. Характерні особливості м'яких тканин щелепно-лицевої ділянки, що впливають на процеси загоєння ран.
8. Показання до накладання різних видів швів на рани обличчя.
9. Вторинна хірургічна обробка ран.
10. Медикаментозні методи лікування ран в післяопераційному періоді.
11. Класифікація, клініка і лікування ускладнень вогнепальних ран обличчя, їх профілактика.

12. Медична допомога пораненим на місці травми та на етапах медичної евакуації.
13. Види швів та шовного матеріалу. Пластичні шви: призначення та модифікація.
14. Вплив порушень естетики обличчя на психіку поранених.

Загальна характеристика, клінічний перебіг, діагностика вогнепальних пошкоджень кісток обличчя в екстремальних умовах: класифікація, особливості клінічного перебігу, діагностика пошкоджень на етапах медичної евакуації. Лікування на етапах медичної евакуації. Ускладнення та їх профілактика.

Вогнепальні пошкодження нижньої щелепи: статистика, класифікація, клінічна картина, лікування, ускладнення та їх профілактика. Лікування на етапах медичної евакуації.

Вогнепальні пошкодження кісток середньої зони обличчя: статистика, класифікація, клінічна картина, лікування на етапах медичної евакуації. Ускладнення та їх профілактика.

Вогнепальний остеомієліт, особливості клінічного перебігу. Діагностика та лікування.

Вплив порушень естетики обличчя на психіку поранених. Кістково-пластична хірургія в лікуванні вогнепальних пошкоджень обличчя.

Перелік питань, які повинен вивчити студент:

1. Статистична характеристика та джерела вогнепальних поранень щелепно-лицевої ділянки в умовах військових дій та надзвичайних станів.
2. Класифікація вогнепальних поранень обличчя.
3. Характеристика вогнепальних поранень обличчя в залежності від виду зброї.
4. Особливості перебігу вогнепальних травм в залежності від анатомо-фізіологічних особливостей щелепно-лицевої ділянки.
5. Діагностика вогнепальних поранень обличчя та визначення ступеню важкості травми.
6. Об'єм надання першої медичної допомоги потерпілим з вогнепальними травмами обличчя.
7. Послідовність лікувально-евакуаційних заходів при масовому поступленні хворих з вогнепальними пораненнями обличчя.
8. Принципи медичного сортування хворих з вогнепальними ураженнями.
9. Консервативні та хірургічні методи лікування вогнепальних поранень щелепно-лицевої ділянки.
10. Вогнепальний остеомієліт, особливості клінічного перебігу. Діагностика та лікування.
11. Методи відновлення цілісності кісток лицевого скелету та посттравматичних дефектів. Остеопластична хірургія.
12. Особливості реабілітації хворих з пораненнями щелепно-лицевої ділянки. Лікарська етика та деонтологія.

Тема №11. Термічні ушкодження обличчя в мирний час, в екстремальних умовах, їх наслідки, лікування, профілактика ускладнень, можливості пластичної хірургії. Опікова хвороба при ушкодженнях обличчя. Комбіновані пошкодження ЩЛД (БОР, РР), патогенез, варіанти клінічного перебігу залежно від особливостей ураження, їх лікування.

Термічні пошкодження обличчя в екстремальних умовах. Класифікація. Особливості, причини, важкість і глибина пошкодження, можливі ускладнення. Лікування опіків обличчя.

Опіки напалмом. Електротравма. Холодова травма, відмороження. Клініка, лікування.

Хімічні пошкодження: кислотами, лугами, бойовими отруючими речовинами.

Пошкодження тканин обличчя в результаті дії проникаючої радіації і радіоактивного забруднення. Клініка, діагностика, лікування цих пошкоджень.

Надання медичної допомоги на етапах медичної евакуації. Профілактика ускладнень, їх наслідки.

Можливості пластичної хірургії при термічних ушкодженнях обличчя.

Опікова хвороба: клініка, діагностика, лікування.

Перелік питань, які повинен вивчити студент:

1. Термічні пошкодження обличчя в екстремальних умовах: клініка, діагностика, надання медичної допомоги на етапах медичної евакуації.
2. Опікова хвороба: клініка, діагностика, лікування. Принципи надання медичної допомоги на етапах медичної евакуації.
3. Особливості термічних пошкоджень в ЩЛД.
4. Клінічна картина опіків, методи визначення площі пошкоджених тканин.
5. Лікування термічних пошкоджень в ЩЛД, профілактика виникнення ускладнень.
6. Електротравма, клініка, надання допомоги.
7. Холодова травма, відмороження, клініка, лікування.
8. Хімічні пошкодження, клініка, лікування.
9. Пошкодження тканин обличчя в результаті дії проникаючої радіації і радіоактивного забруднення. Клініка, діагностика, лікування цих пошкоджень.
10. Загальні принципи та види відновних операційних втручань в ЩЛД.

11. Можливості пластичної хірургії при термічних пошкодженнях обличчя.

Комбіновані пошкодження ЩЛД. Променева хвороба. Клінічні прояви. Особливості лікування. Синдром взаємного обтяження.

Причини виникнення комбінованих пошкоджень ЩЛД. Діагностування комбінованих пошкоджень бойовими отруйними речовинами (БОР) і радіоактивними речовинами (РР). Принципи сортування поранених та черговість надання допомоги при комбінованих пошкодженнях. Наслідки дії пошкоджуючих факторів ядерної зброї на організм людини.

Комбіновані радіаційні пошкодження обличчя. Патогенез, варіанти клінічного перебігу залежно від характеру пошкодження.

Променева хвороба. Клінічні прояви. Особливості перебігу раневого процесу залежно від стадії променевої хвороби. Особливості лікування.

Синдром взаємного обтяження.

Термін і особливості хірургічної обробки ран та особливості лікування переломів й дефектів щелеп у комбінованих пошкодженнях.

Комбіновані хімічні, бактеріологічні і механічні ураження ЩЛД: клінічний перебіг, лікування на етапах медичної евакуації, особливості обробки ран, гемостазу, загоєння ран.

Перелік питань, які повинен вивчити студент:

1. Класифікація комбінованих пошкоджень.
2. Патогенез комбінованих пошкоджень.
3. Варіанти клінічного перебігу комбінованих пошкоджень ЩЛД.
7. Профілактика ускладнень у хворих з комбінованими пошкодженнями ЩЛД.
8. Сортування поранених.
9. Поняття про променеву хворобу.
10. Особливості клінічного перебігу променевої хвороби в залежності від ступеня важкості.
11. Механізми дії бойових отруйних речовин.
12. Симптом взаємного обтяження при механо-хімічних пораненнях ЩЛД.
13. Особливості надання медичної допомоги щелепно-лицевим пораненим з комбінованими пошкодженнями.

Підсумкове заняття з розділу «Хірургічна стоматологія екстремальних станів та військова щелепно-лицева хірургія».

Перелік питань, які повинен вивчити студент для засвоєння тем змістового модуля №2

1. Завдання хірургічної стоматології екстремальних ситуацій.
2. Організація хірургічної стоматологічної допомоги пораненим у ЩЛД у Збройних силах України.
3. Джерела виникнення поранень у ЩЛД.
4. Військово-медична доктрина.
5. Принципи медичного сортування та евакуації поранених у ЩЛД.
6. Принципи етапного надання медичної допомоги. Допомога на полі бою та на етапах медичної евакуації.
7. Обсяг та зміст медичної допомоги пораненим в ЩЛД в мирний та військовий час.
8. Вогнепальні пошкодження м'яких тканин ЩЛД: класифікація, клінічний перебіг, діагностика, принципи та методи лікування, етапне лікування.
9. Первинна хірургічна обробка ран.
10. Вогнепальні пошкодження кісток обличчя : класифікація, діагностика, особливості клінічного перебігу, допомога на етапах медичної евакуації.
11. Вогнепальний остеомієліт.
12. Сучасна вогнепальна рана ЩЛД: особливості, лікування.
13. Термічні пошкодження обличчя в екстремальних умовах: клініка, діагностика, надання медичної допомоги на етапах медичної евакуації.
14. Опікова хвороба: клініка, діагностика, лікування.
15. Можливості пластичної хірургії при термічних пошкодженнях обличчя.
16. Асфіксія при пошкодженнях тканин ЩЛД: класифікація, особливості клінічного перебігу. Надання допомоги.
17. Кровотеча при пошкодженнях тканин ЩЛД: класифікація, надання допомоги.
18. Пошкодження ший: особливості клінічного перебігу та надання допомоги.
19. Сторонні тіла в ЩЛД: етіологія, клінічна симптоматика, способи видалення.
20. Обмороження обличчя: класифікація, клінічні прояви, діагностика, лікування.
21. Комбіновані пошкодження ЩЛД.

22. Променева хвороба: клінічні прояви, особливості лікування, синдром взаємного обтяження.
23. Ускладнення щелепно-лицевих поранень, їх діагностика. Допомога на полі бою та на етапах медичної евакуації.
24. Харчування поранених в ЩЛД. Види дієт.
25. Догляд за пораненими. ЛФК та фізіотерапія при лікуванні поранених в ЩЛД.
26. Військово-медична експертиза поранених в ЩЛД.

Змістовий модуль 3:

Пояснювати та трактувати особливості травматичних пошкоджень ЩЛД, враховуючи естетичне та функціональне значення обличчя та топографічну близькість життєво важливих органів, принципи надання невідкладної допомоги пацієнтам з травмою обличчя, роль фахівців суміжних спеціальностей у комплексному обстеженні потерпілих.

Аналізувати рентгенограми пацієнтів з травматичними пошкодженнями кісток лицевого скелета, визначати показання до проведення консервативного чи хірургічного лікування на підставі оцінки клінічних та рентгенологічних критеріїв.

Розробити план та провести обстеження пацієнта з травматичним пошкодженням ЩЛД різної локалізації, призначити необхідні додаткові методи дослідження та вмти інтерпретувати їх результати.

Виконувати збір анамнезу та огляд хворого з травматичним пошкодженням ЩЛД, заповнити відповідну медичну документацію; виконувати серцево-легеневу реанімацію.

Проводити ПХО ран м'яких тканин ЩЛД, тимчасову (транспортну) іммобілізацію при переломах верхньої та нижньої щелепи, надавати допомогу при невідкладних станах.

Призначати медикаментозну терапію у перед- та післяопераційному періодах у пацієнтів з травматичними пошкодженнями ЩЛД, обґрунтувати доцільність призначення премедикації в залежності від психо-соматичного стану хворого, характеру та об'єму операційного втручання, надавати відповідні рекомендації.

Продемонструвати методику антисептичної обробки ран, техніки накладання швів при проведенні ПХО, лігатурного зв'язування зубів, виготовлення та накладання гнутих алюмінієвих шин, їх фіксації для здійснення тимчасової або пролонгованої міжщелепної іммобілізації

Тема №1. Статистика та класифікація ушкоджень щелепно-лицевої ділянки мирного часу. Методика обстеження хворих з травмою щелепно-лицевої ділянки. Організаційні принципи надання допомоги потерпілим при ушкодженнях щелепно-лицевої ділянки.

Причини травматизму, його профілактика, статистика пошкоджень щелепно-лицевої ділянки мирного та військового часу, їх класифікація. Загальна характеристика і особливості пошкоджень обличчя.

Види хірургічної стоматологічної допомоги: поліклінічна і стаціонарна (невідкладна і планова). Організація роботи і оснащення хірургічного відділення (кабінету) стоматологічної поліклініки, щелепно-лицевого відділення стаціонару, операційної, перев'язувальної.

Медична документація в хірургічному відділенні (кабінеті) стоматологічної поліклініки та в щелепно-лицевому відділенні лікарні.

Особливості обстеження хворих із ушкодженнями щелепно-лицевої ділянки.

Значення особистого спілкування лікаря з хворим. Емоційні фактори, пов'язані із захворюваннями, пошкодженнями і дефектами обличчя та лікуванням, що проводиться.

Збір суб'єктивних даних хворого:

Скарги на момент звернення до медичної установи.

Анамнез хвороби: розвиток захворювання, його динаміка, попереднє лікування.

Анамнез життя: спадкові, перенесені та супутні захворювання, шкідливі звички - вживання наркотиків, алкогольних напоїв, паління; спадковість, алергологічний анамнез.

Об'єктивне обстеження: загальний стан, свідомість. Обстеження органів і систем у стаціонарі.

Обстеження щелепно-лицевої ділянки. Огляд обличчя. Пальпація. Огляд органів та м'яких тканин порожнини рота, обстеження зубів. Загальноклінічні, лабораторні та спеціальні методи дослідження. Дослідження функції рухових і чутливих нервів. Обстеження слинних залоз та їх проток, скронево-нижньощелепних суглобів, лімфатичного апарату обличчя та шиї. Встановлення характеру та величини дефектів і деформацій тканин обличчя і порожнини рота, стан навколишніх тканин. Оцінка ступеня, анатомічних, функціональних і естетичних порушень.

Об'єктивні методи дослідження із застосуванням сучасної діагностичної апаратури. Рентгенологічні: рентгенографія у різних проекціях, в тому числі з контрастуванням. Комп'ютерна та магнітно-резонансна томографія, радіоізотопна, ультразвукова діагностика, дистанційна та контактна термографія.

Морфологічні методи: цитологічне дослідження відбитків, зішкрябів, пункційного матеріалу; гістологічне дослідження біопсійного матеріалу. Методи функціональної діагностики: рео-, поляро- та електроміографія,

електроодонтодіагностика. Застосування комп'ютерного програмного забезпечення на етапах діагностики та планування операційних втручань у ЩЛХ.

Обсяг обстеження хворих з травмою щелепно-лицевої ділянки під час лікування в умовах поліклініки та стаціонару, участь суміжних спеціалістів в обстеженні.

Перелік питань, які повинен вивчити на занятті студент:

1. Принципи організації стоматологічної допомоги населенню України.
2. Організація роботи хірургічного відділення (кабінету) стоматологічної поліклініки.
3. Особливості організації та надання спеціальної хірургічної стоматологічної допомоги.
4. Санітарно-гігієнічні вимоги до хірургічного відділення (кабінету) стоматологічної поліклініки і стаціонару.
5. Обладнання, медична документація хірургічного кабінету (відділення).
6. Суб'єктивне обстеження хірургічного стоматологічного хворого (скарги, історія захворювання, історія життя).
7. Методика обстеження загального стану хірургічного стоматологічного хворого.
8. Методика місцевого обстеження (позаротового і внутрішньоротового) хірургічного стоматологічного хворого.
9. Додаткові методи обстеження (електроодонтометрія, рентгенографія, морфологічні, мікробіологічні, функціональні дослідження).
10. Показання до госпіталізації хірургічних стоматологічних хворих.

Тема №2. Загальна характеристика, клінічний перебіг, діагностика вогнепальних поранень і пошкоджень м'яких тканин, кісток обличчя в мирний час, в екстремальних умовах: класифікація, особливості клінічного перебігу, діагностика пошкоджень на етапах медичної евакуації. Вплив порушень естетики обличчя на психіку поранених. Пластична хірургія в лікуванні пошкоджень обличчя. Сучасна вогнепальна рана її лікування.

Класифікація вивихів та переломів зубів.

Клінічні ознаки вивихів та переломів.

Особливості обстеження хворих з вивихами та переломами зубів.

Об'єктивні методи дослідження вивихів та переломів зубів. Рентгенологічні методи дослідження: рентгенографія у різних проекціях. Комп'ютерна та магнітно-резонансна томографія. Клінічна оцінка стану травмованих зубів. Показання до видалення цих зубів. Методи функціональної діагностики: електроодонтодіагностика. Особливості консервативного та хірургічного методів лікування вивихів та переломів зубів. Сучасні методи імобілізації.

Перелік питань, які повинен вивчити на занятті студент:

1. Класифікація переломів та вивихів зубів.
2. Клініка та діагностика переломів зубів.
3. Клініка та діагностика вивихів зубів.
4. Методи лікування переломів та вивихів зубів.
5. Показання та протипоказання до реплантації зубів.
6. Методика реплантації зубів.
7. Сучасні методи шинування зубів.

Вивихи нижньої щелепи. Клініка, діагностика, лікування.

Класифікація вивихів нижньої щелепи.

Етіологія та патогенез вивихів нижньої щелепи.

Клінічні прояви різних видів вивихів щелеп.

Особливості обстеження хворих з вивихами нижньої щелепи. Об'єктивні методи дослідження вивихів нижньої щелепи. Рентгенологічні методи дослідження: рентгенографія у різних проекціях. Комп'ютерна та магнітно-резонансна томографія, ультразвукова діагностика.

Методи вправлення вивихів нижньої щелепи.

Перелік питань, які повинен вивчити на занятті студент:

1. Статистика, класифікація вивихів нижньої щелепи.
2. Особливості етіології та патогенезу вивихів нижньої щелепи.
3. Клініка переднього вивиху нижньої щелепи.
4. Клініка заднього вивиху нижньої щелепи.
5. Методи діагностики вивихів нижньої щелепи.
6. Обстеження хворого з вивихами нижньої щелепи.

7. Теоретичні та клінічні дослідження проблеми вивихів нижньої щелепи.
8. Скласти план профілактики вивихів нижньої щелепи.
9. Скласти план лікування вивихів нижньої щелепи.
10. Консервативні методи лікування вивиху нижньої щелепи.
11. Хірургічні методи лікування вивиху нижньої щелепи.
12. Реабілітація хворих з вивихами нижньої щелепи.

Поєднані пошкодження щелепно-лицевої ділянки. Клініка, діагностика, лікування. Травматична хвороба.

Черепно-щелепно-лицева травма. Переломи кісток основи черепа. Діагностика, лікування. Особливості надання медичної допомоги при поєднанні пошкодження обличчя зі струсом і забоєм головного мозку, ліквореєю, пошкодженням інших органів. Роль нейрохірургів, реаніматологів, окулістів.

Травматична хвороба: патогенез, клініка, принципи лікування, ускладнення. Періоди травматичної хвороби; надання медичної допомоги на догоспітальному етапі. Основні принципами комплексної терапії травматичної хвороби.

Надання невідкладної медичної допомоги постраждалим при різних травматичних ушкодженнях, що супроводжуються порушенням життєво-важливих функцій організму, загрожують життю й потребують екстрених лікувальних заходів.

Перелік питань, які повинен вивчити на занятті студент:

1. Поняття «поєднане пошкодження».
2. Класифікація поєднаних пошкоджень ЩЛД. Закрита (неінфікована) та відкрита (інфікована) черепно-мозкова травма.
3. Струс, забій, стискання головного мозку, клініка, діагностика.
4. Перелом кісток основи черепа, клініка, діагностика.
5. Принципи надання невідкладної допомоги потерпілим з поєднаними пошкодженнями ЩЛД.
6. Травматична хвороба, класифікація, її періоди, діагностика.
7. Клінічні прояви травматичної хвороби, особливості при пошкодженнях ЩЛД.
8. Комплексна терапія травматичної хвороби, профілактика ускладнень.
9. Травматичний шок, його стадії, клініка, діагностика.
10. Алгоритм надання невідкладної медичної допомоги при травматичному шоку, лікування на етапах медичної евакуації.
11. Догоспітальна та госпітальна допомога хворим з травматичним шоком.
12. Профілактика травматичного шоку.
13. Комплексний вплив травми на організм.
14. Профілактика ускладнень при поєднаних пошкодженнях ЩЛД та травматичній хворобі.

Тема №3. Супутні ускладнення пошкоджень ШЛД (кровотеча, асфіксія, шок), їх профілактика. Медична допомога на місці травми, на етапах медичної евакуації. Ранні ускладнення пошкоджень ЩЛД (синдром тривалого здавлення тканин обличчя). Медична допомога на місці травми, на етапах медичної евакуації.

Класифікація ускладнень при пораненнях ЩЛД. Причини виникнення ранніх ускладнень ЩЛД. Залежність їх розвитку від таких факторів як: складність травми, супутні захворювання, несвоєчасне та неадекватне надання допомоги та ін.

1. Клініка, діагностика, лікування ранніх загальних та місцевих ускладнень пошкоджень ЩЛД. Види кровотеч, способи їх зупинки. Травматичний шок: клініка, діагностика, лікування. Асфіксія: види, надання невідкладної допомоги, заходи попередження. Синдром тривалого здавлення тканин обличчя. Медична допомога на місці травми.

Перелік питань, які повинен вивчити на занятті студент:

2. Класифікація ускладнень при пораненнях ЩЛД.
3. Асфіксія: види, заходи попередження.
4. Травматичний шок: заходи лікування та профілактики.
5. Види кровотеч, способи їх зупинки.
6. Синдром тривалого здавлення тканин обличчя; місцеві зміни ділянки травмованих тканин, перша допомога та принципи лікування.

Пізнні ускладнення та наслідки пошкоджень щелепно-лицевої ділянки. Клініка, діагностика, лікування.

Причини виникнення пізніх ускладнень та наслідків пошкоджень ЩЛД. Залежність їх розвитку від таких факторів як: складність травми, супутні захворювання, несвоєчасне та неадекватне надання допомоги та ін. Клініка, діагностика, лікування пізніх ускладнень та наслідків пошкоджень ЩЛД. Вторинні кровотечі,

нагноєння гематом, ран. Порушення репаративної регенерації, несправжній суглоб, дефекти і деформації обличчя, контрактури м'язів.

Посттравматичний остеомієліт. Клініка, діагностика, лікування.

Принципи профілактики та лікування пізніх ускладнень та наслідків пошкоджень ЩЛД.

Перелік питань, які повинен вивчити на занятті студент:

1. Причини виникнення пізніх ускладнень та наслідків при пошкодженнях ЩЛД.
2. Класифікація пізніх ускладнень та наслідків при пошкодженнях ЩЛД.
3. Клініка, діагностика, лікування посттравматичного остеомієліту.
4. Клініка, діагностика, лікування посттравматичного верхньощелепного синуситу.
5. Клініка, діагностика, лікування порушень репаративної регенерації нижньої щелепи.
6. Клініка, діагностика, лікування контрактури жувальних м'язів.
7. Методика зупинки вторинної кровотечі з різних ділянок ЩЛД.
8. Клінічні та рентгенологічні ознаки сповільненої консолидації кісткової тканини.
9. Клінічні та рентгенологічні ознаки формування хибного суглоба.

Тема №4. Пошкодження м'яких тканин ЩЛД у мирний час, в екстремальних умовах: класифікація, клінічний перебіг, методики хірургічної обробки ран, види швів. Надання допомоги таким пораненим на місці травми, на етапах медичної евакуації з урахуванням естетики обличчя.

Класифікація травматичних пошкоджень м'яких тканин щелепно-лищевої ділянки.

Забій м'яких тканин обличчя.

Садна та рани м'яких тканин обличчя: забійна, рвана, різана, колота, рублена, кусана, роздавлена, скальпована.

Особливості клінічного перебігу.

Перелік питань, які повинен вивчити на занятті студент:

1. Анатомо-функціональні особливості м'яких тканин щелепно-лищевої ділянки (анатомія мімічних і жувальних м'язів, інервація, васкуляризація).
2. Класифікація ушкоджень м'яких тканин обличчя у мирний час.
3. Забій м'яких тканин обличчя - клініка, діагностика, перша допомога.
4. Садно та рани м'яких тканин обличчя (забійна, рвана, різана, колота, рублена, кусана, роздавлена, скальпована).
5. Особливості клінічної картини ран м'яких тканин залежно від їхньої локалізації.
6. Методи діагностики ран м'яких тканин обличчя.

Методики хірургічної обробки ран м'яких тканин з урахуванням естетики обличчя, види швів. Догляд за післяопераційною ранюю.

Методики хірургічної обробки ран та види швів.

Надання невідкладної та першої лікарської допомоги травмованим хворим.

Проведення хірургічної обробки ран щелепно-лищевої ділянки.

Методи догляду за хворими в післяопераційному періоді.

Перелік питань, які повинен вивчити на занятті студент:

1. Основні принципи ПХО ран.
2. Особливості хірургічної обробки ран на обличчі.
3. Характерні особливості м'яких тканин щелепно-лищевої ділянки, що впливають на процеси загоєння ран.
4. Медикаментозні методи лікування ран в післяопераційному періоді.
5. Фізіотерапевтичні методи лікування ран.
6. Класифікація, клініка і лікування ускладнень ран обличчя, їх профілактика.
7. Медична допомога пораненим на місці травми.
8. Види швів та шовного матеріалу.
9. Вплив порушень естетики обличчя на психіку поранених.

Тема №5. Пошкодження нижньої щелепи в мирний час, в екстремальних умовах: анатомія пошкоджень, класифікація, клінічний перебіг, діагностика, медична допомога пораненим на місці травми, на етапах медичної евакуації. Хірургічна обробка ран при пошкодженнях нижньої щелепи, принципи пластичної хірургії.

Частота, локалізація і характер пошкоджень нижньої щелепи залежно від причин і механізму травми.

Види і типові місця переломів нижньої щелепи.

Біомеханіка переломів нижньої щелепи, механізм і характер зміщення уламків.

Клінічне обстеження пацієнтів з переломами нижньої щелепи.

Клінічні симптоми переломів нижньої щелепи: анатомічні і функціональні порушення, зміни прикусу тощо. Стан зубів, що знаходяться в щілині перелому щелеп. Показання до видалення цих зубів. Внутрішньосуглобові переломи, переломи з вивихом головки щелепи.

Об'єктивні методи дослідження переломів нижньої щелепи із застосуванням сучасної діагностичної апаратури. Рентгенологічні методи дослідження: рентгенографія у різних проєкціях. Комп'ютерна та магнітно-резонансна томографія, ультразвукова діагностика. Методи функціональної діагностики: рео-, поляро- та електроміографія,

електроодонтодіагностика. Застосування комп'ютерного програмного забезпечення на етапах діагностики та планування операційних втручань при переломах нижньої щелепи.

Обсяг обстеження хворих з травмою щелепно-лицевої ділянки під час лікування в умовах поліклініки та стаціонару, участь суміжних спеціалістів в обстеженні.

Перелік питань, які повинен вивчити на занятті студент:

1. Класифікація переломів нижньої щелепи.
2. Механізм зміщення відламків нижньої щелепи.
3. Клінічні симптоми переломів нижньої щелепи.
4. Рентгенологічні симптоми переломів нижньої щелепи.
5. Методи діагностики зламів нижньої щелепи.
6. **Діагностичні прийоми при пальпації нижньої щелепи.**

Тема №6. Пошкодження верхньої щелепи в мирний час, в екстремальних умовах: анатомія пошкоджень, класифікація, клінічний перебіг, діагностика, медична допомога пораненим на місці травми, на етапах медичної евакуації. Хірургічна обробка ран при пошкодженнях верхньої щелепи та принципи пластичної хірургії.

Частота, локалізація і характер пошкоджень верхньої щелепи залежно від причин і механізму травми.

Види і типові місця переломів верхньої щелепи.

Біомеханіка переломів верхньої щелепи, механізм і характер зміщення уламків.

Клінічне обстеження пацієнтів з переломами верхньої щелепи.

Клінічні симптоми переломів верхньої щелепи: анатомічні і функціональні порушення, зміни прикусу тощо.

Стан зубів, що знаходяться в щілині перелому щелеп. Показання до видалення цих зубів.

Об'єктивні методи дослідження переломів верхньої щелепи із застосуванням сучасної діагностичної апаратури. Рентгенологічні методи дослідження: рентгенографія у різних проєкціях. Комп'ютерна та магнітно-резонансна томографія, ультразвукова діагностика. Методи функціональної діагностики: рео-, поляро- та електроміографія,

електроодонтодіагностика. Застосування комп'ютерного програмного забезпечення на етапах діагностики та планування операційних втручань при переломах верхньої щелепи.

Обсяг обстеження хворих з травмою щелепно-лицевої ділянки під час лікування в умовах поліклініки та стаціонару, участь суміжних спеціалістів в обстеженні.

Перелік питань, які повинен вивчити на занятті студент:

1. Класифікація переломів верхньої щелепи.
2. Механізм зміщення відламків верхньої щелепи.
3. Клінічні симптоми переломів верхньої щелепи.
4. Рентгенологічні симптоми переломів верхньої щелепи.
5. Методи діагностики зламів верхньої щелепи.

Тема №7. Пошкодження вилицевих кісток, кісток носа в мирний час, в екстремальних умовах: класифікація, частота, клініка, діагностика, лікування. Досягнення вітчизняних вчених, співробітників кафедри. Пошкодження кісток носа в мирний час, в екстремальних умовах: класифікація, частота, клініка, діагностика, лікування.

Переломи виличної кістки і дуги, вилицевого комплексу.

Класифікація, діагностика, клінічна картина.

Особливості лікування. Консервативні, хірургічні способи репозиції та фіксації фрагментів; показання, суть.

Травматичний верхньощелеповий синусит. Відновлення дна орбіти.

Переломи кісток і пошкодження хрящів носа.

Діагностика, клініка, лікування. Передня та задня тампонада носових ходів.

Дослідження функції рухових і чутливих нервів.

Встановлення характеру та величини дефектів і деформацій тканин обличчя, стан навколишніх тканин.

Оцінка ступеня, анатомічних, функціональних і естетичних порушень.

Об'єктивні методи дослідження із застосуванням сучасної діагностичної апаратури. Рентгенологічні: рентгенографія у різних проекціях. Комп'ютерна та магнітно-резонансна томографія, ультразвукова діагностика. Методи функціональної діагностики: рео-, поляро- та електроміографія, електроодонтодіагностика. Застосування комп'ютерного програмного забезпечення на етапах діагностики та планування операційних втручань у ЩЛХ.

Обсяг обстеження хворих з травмою щелепно-лицевої ділянки під час лікування в умовах поліклініки та стаціонару, участь суміжних спеціалістів в обстеженні.

Перелік питань, які повинен вивчити на занятті студент:

1. Класифікація пошкоджень вилицевих кісток та дуг, кісток носа.
2. Етіологія та патогенез пошкоджень вилицевих кісток та дуг, кісток носа.
3. Клініка пошкоджень вилицевих кісток та дуг, кісток носа.
4. Суб'єктивне обстеження хірургічного стоматологічного хворого (скарги, історія захворювання, історія життя).
5. Методика обстеження загального стану хірургічного стоматологічного хворого.
6. Методика місцевого позаротового обстеження хворого з пошкодженням вилицевих кісток та дуг, кісток носа.
7. Методика місцевого внутрішньоротового обстеження хворого з пошкодженням вилицевих кісток та дуг, кісток носа. Інструментарій для огляду ротової порожнини.
8. Лабораторні додаткові методи обстеження.
9. Інструментальні додаткові методи обстеження.
10. Показання до госпіталізації хірургічних стоматологічних хворих.
11. Консервативні та хірургічні методи лікування пошкоджень вилицевих кісток та дуг, кісток носа.
12. Схема медикаментозного лікування хворих з пошкодженнями вилицевих кісток та дуг, кісток носа.
13. Ускладнення, які можуть виникнути при пошкодженнях вилицевих кісток та дуг, кісток носа.

Тема №8. Тимчасова (евако-транспортна) іммобілізація при пошкодженнях кісток лицевого черепа: вимоги, види, недоліки та переваги. Постійна (лікувальна) іммобілізація щелеп назубними шинами, капами.

Тимчасова (транспортна) іммобілізація, показання, засоби.

Способи репозиції відламків. Біомеханічні основи фіксації відламків.

Обсяг та порядок надання медичної допомоги хворим з травматичними ушкодженнями кісток лицевого скелету на етапах медичної евакуації.

Перелік питань, які повинен вивчити на занятті студент:

1. Порядок та обсяг медичної допомоги хворим з травматичними ушкодженнями кісток лицевого скелету на догоспітальному етапі.
2. Основні принципи евакуаційно-транспортної іммобілізації.
3. Види методів іммобілізації відламків кісток лицевого черепа.
4. Методи проведення тимчасової іммобілізації.
5. Види тимчасової іммобілізації при переломах нижньої щелепи (циркулярна, пращеподібна, індивідуальна підборідно-тім'яна бинтова пов'язка, еластична пов'язка Померанцевої- Урбанської та ін.)
6. Види тимчасової транспортної іммобілізації при переломах верхньої щелепи (Фальтіна, Лімберга, жорстка підборідна праща Ентіна та ін.)
7. Показання та протипоказання до лігатурного зв'язування зубів та щелеп.
8. Методи лігатурного зв'язування зубів та щелеп (Лімберга, Айві, Гоцко та ін.).

Тема №9. Постійна (лікувальна) іммобілізація щелеп назубними шинами, капами при пошкодженнях кісток лицевого черепа: вимоги, види, недоліки та переваги

Лікувальна іммобілізація. Способи репозиції та фіксації фрагментів.

Біомеханічні основи фіксації відламків.

Назубні шини, зубонаясенні та наясенні шини; шини із зовнішньоротовим кріпленням. Застосування індивідуальних та стандартних шин. Особливості застосування гладкої шини- скоби. Шини із зачіпними петлями і міжщелепною тягою для репозиції та фіксації відламків. Системи шин С. Тигерштета та інші. Методика та техніка шинування (шини Тигерштета та інші). Показання до застосування індивідуальних (ортопедичних) шин та апаратів лабораторного виготовлення.

Зовнішньоротова фіксація відламків при переломах і дефектах нижньої щелепи. Апарат В.Ф. Рудька, апарат Збаржа та інші. їх будова, біомеханічні властивості застосування.

Перелік питань, які повинен вивчити на занятті студент:

1. Консервативні методи лікування переломів щелепових кісток. Переваги та недоліки.
2. Покази та протипокази до консервативних методів лікування переломів щелеп.
3. Види шин за способом фіксації.
4. Види шин за методом виготовлення.
5. Способи постійної іммобілізації, які застосовують при переломах нижньої щелепи.
6. Способи постійної іммобілізації, які застосовують при переломах верхньої щелепи.
7. Хірургічно-ортопедичні методики іммобілізації при травмах щелепових кісток (фіксація шин до інших анатомічних структур за допомогою дротяної лігатури, "S"-подібних, "T"-подібних гачків, використання кортикальних гвинтів та ін.).
8. Фактори, які ускладнюють консолідацію кісткових фрагментів (рани м'яких тканин, зуби в лінії перелому, вільнолежачі кісткові фрагменти та ін.).
9. Догляд за порожниною рота після консервативної репозиції та фіксації фрагментів. Терміни постійної іммобілізації. Медикаментозне лікування.

Тема №10. Остеосинтез, апаратні методи фіксації фрагментів кісток лицевого черепа.

Остеосинтез кісток лицевого скелету: показання та протипоказання, остеосинтез кістковими швами; застосування металевих спиць, накісткових пластин і рамок, мініпластин з гвинтами. Компресійний остеосинтез. Показання до його проведення. Етапи та особливості операцій остеосинтезу у щелепно-лицевій ділянці.

Апаратні методи фіксації фрагментів кісток лицевого черепа.

Перелік питань які повинен студент вивчити на занятті:

1. Види хірургічних методів лікування переломів кісток лицевого черепа.
2. Поняття «прямий та непрямий остеосинтез».
3. Види прямого остеосинтезу, показання та протипоказання до застосування, методики операційних втручань.
4. Види непрямого остеосинтезу, показання та протипоказання до застосування, методики операційних втручань.
5. Компресійний остеосинтез.
6. Сучасні методики хірургічного лікування переломів нижньої щелепи (мі ні пластини, трансплантати, контурна остеопластика та ін.).
7. Помилки та ускладнення під час та після застосування хірургічних методів лікування переломів кісток лицевого черепа.
8. Підготовка хворого до операції остеосинтезу.
9. Особливості післяопераційного періоду у травматичних хворих. Можливі ускладнення.

Регенерація кісткової тканини, види. Загоєння щелепних кісток. Методи оптимізації регенерації кісткової тканини.

Регенерація кісткової тканини та загоєння кісткової рани. Поняття «регенерації та репарації» тканин. Етапи остеогенезу, загальні та місцеві фактори, які впливають на нього. Спектр лікувальних заходів на різних етапах регенерації кісткової тканини.

Особливості репаративної регенерації кісток обличчя, як основа та обґрунтування вибору методів лікування та оптимізуючого впливу на ці процеси.

Оптимізація репаративного остеогенезу.

Перелік питань, які повинен вивчити на занятті студент:

1. Мезенхімальний остеогенез.
2. Хрящовий остеогенез.
3. Фактори, які впливають на остеогенез і регенерацію.
4. Види регенерації кісткової тканини.
5. Вимоги до репозиції відламків.
6. Фази перебігу репаративного остеогенезу.
7. Причини порушення репаративної регенерації.
8. Методи оптимізації репаративної регенерації.
9. Сучасні методи дослідження регенерації кістки.
10. Види зрощення відламків кісток при переломах.
11. Умови поліпшення перебігу остеогенезу.
12. Фізіотерапевтичні методи лікування на різних стадіях репаративного остеогенезу.
13. Медикаменти, які використовують для оптимізації перебігу репаративного остеогенезу.

Тема №11 Термічні ушкодження обличчя в мирний час, в екстремальних умовах, їх наслідки, лікування,

профілактика ускладнень, можливості пластичної хірургії. Опікова хвороба при ушкодженнях обличчя. Комбіновані пошкодження ЩЛД (БОР, РР), патогенез, варіанти клінічного перебігу залежно від особливостей ураження, їх лікування.

Термічні пошкодження обличчя. Класифікація. Особливості, причини, важкість і глибина пошкодження, можливі ускладнення. Лікування опіків обличчя.

Опіки напалмом. Електротравма. Холодова травма, відмороження. Клініка, лікування.

Хімічні пошкодження: кислотами, лугами, отруйними речовинами.

Клініка, діагностика, лікування цих пошкоджень.

Протоколи надання медичної допомоги при вказаних пошкодженнях. Комплексне лікування хворих.

Перелік питань, які повинен вивчити на занятті студент:

1. Класифікація термічних ушкоджень.
2. Особливості термічних ушкоджень в ЩЛД.
3. Клінічна картина опіків, методи визначення площі ушкоджених тканин.
4. Лікування термічних ушкоджень в ЩЛД, профілактика виникнення ускладнень.
5. Травми внаслідок дії хімічних речовин, перша медична допомога.
6. Електротравма, перша допомога.
7. Загальні принципи та види відновних операційних втручань в ЩЛД.

Тема №12 Підсумкове заняття.

Перелік практичних навичок, які повинен засвоїти студент:

1. Методика обстеження хворого з травмою тканин щелепно-лицевої ділянки (зібрати анамнез; провести зовнішньоротове та внутрішньоротове обстеження ЩЛД та оцінити розміри пошкодження тканин).
2. Оцінити загальний стан хворого: свідомість, положення, наявність зовнішніх ознак болю, крововтрати, порушення життєво важливих функцій та ін.
3. Вміти призначити додаткові методи обстеження при травмах ЩЛД та інтерпретувати результати (оглядова рентгенографія кісток лицевого черепа у двох і більше проєкціях, 3D конусна комп'ютерна томографія, МРТ).
4. Вміти визначити загальний стан хворого та потребу у реанімаційних заходах.
5. Методика накладання пов'язки (давлячої пов'язки) на рану.
6. Вміти провести ПХО ран ЩЛД: (підготувати набір іструментарію, перев'язувального та шовного матеріалу для ПХО ран; провести антисептичну обробку рани; обрати та виконати спосіб знечуження на муляжі, провести пошарове ушиття рани на муляжі).
7. Провести на фантомі тимчасову та постійну імобілізацію: (накласти працевидну повязку; провести міжщелепне лігатурне зв'язування зубів; виготовити: гладку дротяну шину, шину з П- подібним вигином; шину з похилою площиною; шину з зачіпними петлями; зафіксувати дротяні шини на моделях за допомогою сталевих лігатур).
8. Вміти провести апаратні оперативні методи остеосинтезу кісток лицевого скелету на муляжах і фантомах. Навчитись на муляжах фіксувати апарат В.Ф. Рудька.
9. Продемонструвати методику остеосинтезу щелепових кісток на фантомах:
  - a) фіксувати фрагменти щелепи за допомогою кісткового шва;
  - b) фіксувати фрагменти щелепи за допомогою мініпластин та гвинтів.
10. Підготувати набір іструментарію для репозиції виличної кістки та дуги, кісток носа.
12. Провести репозицію виличної кістки та дуги на фантомі:
  - a) позаротовий метод;
  - b) внутрішньоротовий метод;
  - c) остеосинтез при переломі виличної кістки та дуги.
13. Провести зупинку кровотечі з м'яких тканин ЩЛД за допомогою:
  - a) тугої тампонади рани;
  - b) діатермокоагуляції;
  - c) накладання на судину затискачів;
  - d) прошивання судини у рані та за її межами.
14. Продемонструвати на фантомі та пояснити методи визначення опікової площі шкіри при термічних ушкодженнях.
15. Продемонструвати на фантомі алгоритми надання невідкладної допомоги при розвитку асфіксії.
16. Оволодіти методикою тимчасової зупинки кровотечі з ран щелепно-лицевої ділянки пальцевим притисканням. Провести:
  - a) притискання загальної сонної артерії;
  - b) притискання лицевої артерії;

с) притискання скроневої артерії.

17. Скласти план комплексного лікування хворого з визначеним пошкодженням ЩЛД.

Перелік питань, які повинен вивчити студент для засвоєння тем змістового модуля

Предмет та завдання хірургічної стоматології та щелепно-лицевої хірургії екстремальних ситуацій.

1. Організація хірургічної стоматологічної допомоги в системі цивільної допомоги.
2. Перша медична допомога пораненим у щелепно-лицеву ділянку.
3. Долікарська медична допомога.
4. Перша лікарська допомога.
5. Кваліфікована медична допомога.
6. Спеціалізована медична допомога.
7. Класифікація ушкоджень м'яких тканин обличчя мирного часу.
8. Забій м'яких тканин обличчя - клініка, діагностика, перша допомога.
9. Садно та рани м'яких тканин обличчя (забійна, рвана, різана, колота, рублена, кусана, роздавлена, скальпована) - клініка, діагностика, перша допомога.
10. Особливості клінічної картини ран м'яких тканин в залежності від їх локалізації.
11. Основні принципи проведення ПХО ран на обличчі.
12. Характерні особливості м'яких тканин ЩЛД, що впливають на процеси загоєння ран.
13. Медикаментозні методи лікування ран в післяопераційному періоді.
14. Фізіотерапевтичні методи лікування ран.
15. Медична допомога пораненим на місці травми та на етапах медичної евакуації.
16. Види швів і шовного матеріалу. Пластиночні шви: призначення та модифікації.
17. Вплив порушень естетики обличчя на психіку поранених.
18. Пластична хірургія у лікуванні ран обличчя.
19. Методи іммобілізації відламків кісток лицевого черепу.
20. Методи проведення тимчасової іммобілізації.
21. Вибір методів фіксації відламків.
22. Покази та протипокази до лігатурного зв'язування зубів та щелеп.
23. Техніка виконання лігатурного зв'язування зубів та щелеп (за Айві, Лімбергом, Гоцком та ін).
24. Види постійної іммобілізації при зламах кісток лицевого черепа.
25. Види шин, що використовуються для постійної іммобілізації при зламах щелеп (назубні, зубоясенні, наясенні).
26. Види та методи проведення остеосинтезу кісток лицевого черепу.
27. Показання до проведення остеосинтезу кісток лицевого черепа.
28. Підготовка хворого до операції остеосинтезу.
29. Апаратні операційні методи остеосинтезу.
30. Класифікація переломів нижньої щелепи.
31. Клінічна картина переломів нижньої щелепи.
32. Методи діагностики переломів нижньої щелепи.
33. Тимчасова іммобілізація при переломах нижньої щелепи.
34. Консервативні (ортопедичні) методи постійної іммобілізації при лікуванні невогнепальних переломів нижньої щелепи.
35. Хірургічно-ортопедичні методи постійної іммобілізації при лікуванні невогнепальних переломів нижньої щелепи.
36. Хірургічні способи лікування пошкоджень верхньої щелепи.
37. Класифікація переломів верхньої щелепи.
38. Клініка невогнепальних переломів верхньої щелепи.
39. Діагностика невогнепальних переломів верхньої щелепи.
40. Методи тимчасової іммобілізації при лікуванні невогнепальних переломів верхньої щелепи.
41. Консервативні (ортопедичні) методи постійної іммобілізації при лікуванні невогнепальних переломів верхньої щелепи.
42. Хірургічно-ортопедичні методи постійної іммобілізації при лікуванні невогнепальних переломів верхньої щелепи.
43. Хірургічні способи лікування пошкоджень верхньої щелепи.
44. Топографо-анатомічні особливості серединної зони обличчя.
45. Статистика та класифікація переломів кісток носа, виличної кістки та дуги.
46. Переломи кісток носа, клініка, діагностика, лікування.
47. Преломи виличної дуги, клініка, діагностика, лікування. Консервативні та хірургічні методи лікування.

48. Особливості післяопераційного періоду у травматичних хворих. Можливі ускладнення.
49. Мезенхімальний остеогенез.
50. Хрящовий остеогенез.
51. Фактори, які впливають на остеогенез і регенерацію.
52. Види регенерації кісткової тканини.
53. Стадії репаративної регенерації.
54. Причини порушення репаративної регенерації.
55. Методи оптимізації репаративної регенерації.
56. Методи відновлення цілісності кісток лицевого скелету та посттравматичних дефектів. Osteoplastична хірургія.
57. Особливості реабілітації хворих з пораненнями шелепно-лицевої ділянки. Лікарська етика та деонтологія.
58. Комплексний вплив травми на організм.
59. Травматична хвороба, класифікація її періоди, діагностика.
60. Клінічні прояви травматичної хвороби, особливості при пошкодженнях ЩЛД.
61. Комплексна терапія травматичної хвороби, профілактика ускладнень.
62. Травматичний шок, його стадії, клініка, діагностика.
63. Алгоритм надання невідкладної медичної допомоги при травматичному шоку, лікування на етапах медичної евакуації.
64. Догоспітальна та госпітальна допомога хворим з травматичним шоком.
65. Профілактика травматичного шоку.
66. „Синдром взаємного обтяження”.
67. Травматичний токсикоз (краш-синдром), "Синдром позиційного стискання”, клінічні ознаки, періоди перебігу захворювання, місцеві зміни ділянки травмованих тканин, перша допомога та принципи лікування.
68. Класифікація ускладнень при пораненнях ЩЛД.
69. Асфіксія: види, заходи попередження.
70. Травматичний шок: заходи лікування та профілактики.
71. Види кровотеч, способи їх зупинки.
72. Класифікація термічних ушкоджень.
73. Особливості термічних ушкоджень в ЩЛД.
74. Клінічна картина опіків, методи визначення площі ушкоджених тканин.
75. Лікування термічних ушкоджень в ЩЛД, профілактика виникнення ускладнень.
76. Загальні принципи та види відновних оперативних втручань в ЩЛД.
77. Опікова хвороба, клініка, діагностика, принципи надання допомоги.
78. Догляд за пацієнтами із травматичними пошкодженнями ЩЛД.
79. Показання та протипоказання до застосування ЛФК та фізіотерапії пацієнтам із травматичними пошкодженнями ЩЛД.

СТРУКТУРА ДИСЦИПЛІНИ

№	Тема VII семестр	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Індивідуальна робота
1.	Класифікація пухлин, етіологія, патогенез, закономірності росту і розвитку доброякісних пухлин, принципи їх диференціальної діагностики та лікування.	2	3	3	

2.	Доброякісні пухлини та пухлиноподібні новоутворення м'яких тканин ЩЛД (папілома, фіброма, ліпома, гемангіома, атерома, нейрофіброматоз, дермоїдна та епідермальна кісти, кіста шиї серединна та бічна, брахіогенні кісти і нориці): етіологія, патогенез, класифікація, гістологічна будова, клініка, диференціальна діагностика, лікування та профілактика ускладнень.		3	2	
3.	Кісти щелеп (одонтогенні та неодонтогенні, епітеліальна та неепітеліальні тощо). Одонтогенні кісти щелеп (коренева, фолікулярна, підокісна, парадентальна, ретромолярна тощо): етіологія, патогенез, класифікація, гістологічна будова, клініка, диференціальна діагностика, лікування та профілактика ускладнень.		3		
4.	Доброякісні одонтогенні пухлини щелеп (аamelобластома (адаманти нома), одонтома, цементома): класифікація, гістологічна будова, клініка, диференціальна діагностика, принципи і методи лікування, профілактика ускладнень.		3	3	
5.	Доброякісні неодонтогенні пухлини щелеп (остеобластома, остеокластома, остеома, остеоїд-остеома, хондрома, гемангіома, фіброма, епулідтощо): класифікація, гістологічна будова, клініка, диференціальна діагностика, принципи і методи лікування, профілактика ускладнень. Курація хворих із написанням історії хвороби. Самостійна робота студентів під керівництвом викладача.		3	2	
6.	Остеогенні пухлиноподібні новоутворення щелеп (фіброзна остеодисплазія, паратиреоїдна остеодистрофія, хвороба Паджета, еозинофільна гранульома): класифікація, гістологічна будова, клініка, диференціальна діагностика, особливості лікування, профілактика, ускладнення.		3		
7.	Доброякісні пухлини і кісти слинних залоз: класифікація, гістологічна будова, клініка, диференціальна діагностика, принципи і методи лікування. Захист історії хвороби.		3		
8.	Біологічні ознаки клінічної онкології. Передракові захворювання і рак шкіри обличчя: класифікація, гістологічна будова, клінічні форми, стадії захворювання, диференціальна діагностика, лікування (хірургічне, променеве, хіміотерапія, імунокорекція тощо), профілактика і запобігання ускладнень.		3	3	
9.	Передракові захворювання і рак нижньої губи: класифікація, гістологічна будова, клінічні форми, стадії захворювання, диференціальна діагностика, лікування (хірургічне, променеве, хіміотерапія, імунокорекція тощо), профілактика і запобігання ускладнень.		3	3	
10.	Передракові захворювання і рак слизової оболонки порожнини рота та язика: гістологічна будова, клінічні форми, стадії, диференціальна діагностика, лікування, ускладнення і профілактика. Злоякісні пухлини слинних залоз: гістологічна будова, клінічні форми, диференціальна діагностика, лікування.	2	3		

11.	Рак і саркома щелеп: походження та гістологічна будова, класифікація, клініка, диференціальна діагностика, лікування, ускладнення і профілактика. Злоякісні пухлини шиї. Лімфаденопатії ЩЛД.	2	3	3	
12.	Диф.залік		2		
Всього VII семестр		6	35	19	
№	Тема VIII семестр	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Індивідуальна робота
1.	Предмет і завдання військової стоматології. Організація хірургічної допомоги щелепно-лицевим пораненим в армії у мирний час і в екстремальних умовах. Воєнна-медична доктрина. Основні принципи організації, об'єм і зміст допомоги пораненим у щелепно-лицевій ділянці (ЩЛД). Травматична хвороба: патогенез, особливості при пошкодженнях ЩЛД.		3	3	
2.	Загальна характеристика, клінічний перебіг, діагностика вогнепальних поранень і пошкоджень м'яких тканин, кісток обличчя в мирний час, в екстремальних умовах: класифікація, особливості клінічного перебігу, діагностика пошкоджень на етапах медичної евакуації. Вплив порушень естетики обличчя на психіку поранених. Пластична хірургія в лікуванні пошкоджень обличчя. Сучасна вогнепальна рана її лікування.		3	3	
3.	Супутні ускладнення пошкоджень ШЛД (кровотеча, асфіксія, шок), їх профілактика. Медична допомога на місці травми, на етапах медичної евакуації. Ранні ускладнення пошкоджень ЩЛД (синдром тривалого здавлення тканин обличчя). Медична допомога на місці травми, на етапах медичної евакуації.		3	3	
4.	Пошкодження м'яких тканин ЩЛД у мирний час, в екстремальних умовах: класифікація, клінічний перебіг, методики хірургічної обробки ран, види швів. Надання допомоги таким пораненим на місці травми, на етапах медичної евакуації з урахуванням естетики обличчя. Отримання тем для підготовки семінарського заняття (до теми №14).	2	3	3	
5.	Пошкодження нижньої щелепи в мирний час, в екстремальних умовах: анатомія пошкоджень, класифікація, клінічний перебіг, діагностика, медична допомога пораненим на місці травми, на етапах медичної евакуації. Хірургічна обробка ран при пошкодженнях нижньої щелепи, принципи пластичної хірургії. Досягнення вітчизняних вчених, співробітників кафедри.	2	3		

6.	Пошкодження верхньої щелепи в мирний час, в екстремальних умовах: анатомія пошкоджень, класифікація, клінічний перебіг, діагностика, медична допомога пораненим на місці травми, на етапах медичної евакуації. Хірургічна обробка ран при пошкодженнях верхньої щелепи та принципи пластичної хірургії. Досягнення вітчизняних вчених, співробітників кафедри.	3			
7.	Пошкодження вилицевих кісток, кісток носа в мирний час, в екстремальних умовах: класифікація, частота, клініка, діагностика, лікування. Досягнення вітчизняних вчених, співробітників кафедри. Пошкодження кісток носа в мирний час, в екстремальних умовах: класифікація, частота, клініка, діагностика, лікування. Досягнення вітчизняних вчених, співробітників кафедри.	3			
8	Тимчасова (евако-транспортна) іммобілізація при пошкодженнях кісток лицевого черепа: вимоги, види, недоліки та переваги. Постійна (лікувальна) іммобілізація щелеп назубними шинами, капами. Досягнення вітчизняних вчених, співробітників кафедри.	3			
9	Постійна (лікувальна) іммобілізація щелеп назубними шинами, капами при пошкодженнях кісток лицевого черепа: вимоги, види, недоліки та переваги Досягнення вітчизняних вчених, співробітників кафедри.	3	3		
10	Остеосинтез, апаратні методи фіксації фрагментів кісток лицевого черепа. Досягнення вітчизняних вчених, співробітників кафедри. Семинар: регенерація кісткової тканини, види. Загоєння кісткової рани. Методи оптимізації регенерації кісткової тканини. Досягнення вітчизняних вчених, співробітників кафедри.	3	3		
11	Термічні ушкодження обличчя в мирний час, в екстремальних умовах, їх наслідки, лікування, профілактика ускладнень, можливості пластичної хірургії. Опікова хвороба при ушкодженнях обличчя. Комбіновані пошкодження ЩЛД (БОР, РР), патогенез, варіанти клінічного перебігу залежно від особливостей ураження, їх лікування.	3	3		
12	Диф.залік	2			
ВСЬОГО VIII семестр		4	35	21	
Всього за рік		10	70	40	

Тематичний план практичних занять на VIII семестр

1	Класифікація пухлин, етіологія, патогенез, закономірності росту і розвитку доброякісних пухлин, принципи їх диференціальної діагностики та лікування.	3
2	Доброякісні пухлини та пухлиноподібні новоутворення м'яких тканин ЩЛД (папілома, фіброма, ліпома, гемангіома, атерома, нейрофіброматоз, дермоїдна та епідермальна кіста, кіста шиї серединна та бічна, брахіогенні кісти і нориці): етіологія, патогенез, класифікація, гістологічна будова, клініка, диференціальна діагностика, лікування та профілактика ускладнень.	3

3	Кісти щелеп (одонтогенні та неодонтогенні, епітеліальна та неепітеліальні тощо). Одонтогенні кісти щелеп (коренева, фолікулярна, підокісна, парадентальна, ретромоллярна тощо): етіологія, патогенез, класифікація, гістологічна будова, клініка, диференціальна діагностика, лікування та профілактика ускладнень.	3
4	Доброякісні одонтогенні пухлини щелеп (амелобластома (адаманти нома), одонтома, цементома): класифікація, гістологічна будова, клініка, диференціальна діагностика, принципи і методи лікування, профілактика ускладнень.	3
5	Доброякісні неодонтогенні пухлини щелеп (остеобластома, остеокластома, остеома, остеоїд-остеома, хондрома, гемангіома, фіброма, епулідтощо): класифікація, гістологічна будова, клініка, диференціальна діагностика, принципи і методи лікування, профілактика ускладнень. Курація хворих із написанням історії хвороби. Самостійна робота студентів під керівництвом викладача.	3
6	Остеогенні пухлиноподібні новоутворення щелеп (фіброзна остеодисплазія, паратиреоїдна остеодистрофія, хвороба Паджета, еозинофільна гранульома): класифікація, гістологічна будова, клініка, диференціальна діагностика, особливості лікування, профілактика, ускладнення.	3
7	Доброякісні пухлини і кісти слинних залоз: класифікація, гістологічна будова, клініка, диференціальна діагностика, принципи і методи лікування. Захист історії хвороби.	3
8	Біологічні ознаки клінічної онкології. Передракові захворювання і рак шкіри обличчя: класифікація, гістологічна будова, клінічні форми, стадії захворювання, диференціальна діагностика, лікування (хірургічне, променеве, хіміотерапія, імунокорекція тощо), профілактика і запобігання ускладнень.	3
9	Передракові захворювання і рак нижньої губи: класифікація, гістологічна будова, клінічні форми, стадії захворювання, диференціальна діагностика, лікування (хірургічне, променеве, хіміотерапія, імунокорекція тощо), профілактика і запобігання ускладнень.	3
10	Передракові захворювання і рак слизової оболонки порожнини рота та язика: гістологічна будова, клінічні форми, стадії, диференціальна діагностика, лікування, ускладнення і профілактика. Злоякісні пухлини слинних залоз: гістологічна будова, клінічні форми, диференціальна діагностика, лікування.	3
11	Рак і саркома щелеп: походження та гістологічна будова, класифікація, клініка, диференціальна діагностика, лікування, ускладнення і профілактика. Злоякісні пухлини шиї. Лімфаденопатії ЩЛД.	3
12	Диф.залік	2
	Разом	35

Тематичний план практичних занять на VIII семестр

1	Предмет і завдання військової стоматології. Організація хірургічної допомоги щелепно-лицевим пораненим в армії у мирний час і в екстремальних умовах. Воєнна-медицина доктрина. Основні принципи організації, об'єм і зміст допомоги пораненим у щелепно-лицевій ділянці (ЩЛД). Травматична хвороба: патогенез, особливості при пошкодженнях ЩЛД.	3
2	Загальна характеристика, клінічний перебіг, діагностика вогнепальних поранень і пошкоджень м'яких тканин, кісток обличчя в мирний час, в екстремальних умовах: класифікація, особливості клінічного перебігу, діагностика пошкоджень на етапах медичної евакуації. Вплив порушень естетики обличчя на психіку поранених. Пластична хірургія в лікуванні пошкоджень обличчя. Сучасна вогнепальна рана її лікування.	3
3	Супутні ускладнення пошкоджень ШЛД (кровотеча, асфіксія, шок), їх профілактика. Медична допомога на місці травми, на етапах медичної евакуації. Ранні ускладнення пошкоджень ЩЛД (синдром тривалого здавлення тканин обличчя). Медична допомога на місці травми, на етапах медичної евакуації.	3

4	Пошкодження м'яких тканин ЩЛД у мирний час, в екстремальних умовах: класифікація, клінічний перебіг, методики хірургічної обробки ран, види швів. Надання допомоги таким пораненим на місці травми, на етапах медичної евакуації з урахуванням естетики обличчя. Отримання тем для підготовки семінарського заняття (до теми №14).	3
5	Пошкодження нижньої щелепи в мирний час, в екстремальних умовах: анатомія пошкоджень, класифікація, клінічний перебіг, діагностика, медична допомога пораненим на місці травми, на етапах медичної евакуації. Хірургічна обробка ран при пошкодженнях нижньої щелепи, принципи пластичної хірургії. Досягнення вітчизняних вчених, співробітників кафедри.	3
6	Пошкодження верхньої щелепи в мирний час, в екстремальних умовах: анатомія пошкоджень, класифікація, клінічний перебіг, діагностика, медична допомога пораненим на місці травми, на етапах медичної евакуації. Хірургічна обробка ран при пошкодженнях верхньої щелепи та принципи пластичної хірургії. Досягнення вітчизняних вчених, співробітників кафедри.	3
7	Пошкодження вилицевих кісток, кісток носа в мирний час, в екстремальних умовах: класифікація, частота, клініка, діагностика, лікування. Досягнення вітчизняних вчених, співробітників кафедри. Пошкодження кісток носа в мирний час, в екстремальних умовах: класифікація, частота, клініка, діагностика, лікування. Досягнення вітчизняних вчених, співробітників кафедри.	3
8	Тимчасова (евако-транспортна) іммобілізація при пошкодженнях кісток лицевого черепа: вимоги, види, недоліки та переваги. Постійна (лікувальна) іммобілізація щелеп назубними шинами, капами. Досягнення вітчизняних вчених, співробітників кафедри.	3
9	Постійна (лікувальна) іммобілізація щелеп назубними шинами, капами при пошкодженнях кісток лицевого черепа: вимоги, види, недоліки та переваги. Досягнення вітчизняних вчених, співробітників кафедри.	3
10	Остеосинтез, апаратні методи фіксації фрагментів кісток лицевого черепа. Досягнення вітчизняних вчених, співробітників кафедри. Семінар: регенерація кісткової тканини, види. Загоєння кісткової рани. Методи оптимізації регенерації кісткової тканини. Досягнення вітчизняних вчених, співробітників кафедри.	3
11	Термічні ушкодження обличчя в мирний час, в екстремальних умовах, їх наслідки, лікування, профілактика ускладнень, можливості пластичної хірургії. Опікова хвороба при ушкодженнях обличчя. Комбіновані пошкодження ЩЛД (БОР, РР), патогенез, варіанти клінічного перебігу залежно від особливостей ураження, їх лікування.	3
12	Диф.залік	2
	Разом	35

Тематичний план самостійної роботи студентів на VII -VIII семестрі
Самостійна робота студентів передбачає опрацювання тем:

№	Тема	К-ть годин	Вид контролю
<i>Змістовий модуль «Хірургічна стоматологія екстремальних станів та військова щелепно-лицева хірургія»</i>			
1.	Надання невідкладної медичної допомоги при травматичному, больовому шоці на етапах лікування.	3	Написання рефератів, презентація
2.	Надання невідкладної медичної допомоги при різних видах асфіксії.	3	Написання рефератів, презентація

3.	Сучасні методи лікування синдрому тривалого стиснення тканин обличчя (екстракорпоральна гемосорбція, плазмафорез та ін.), неврологічних змін після травми.	3	Написання рефератів, презентація
4.	Ретроспективний аналіз пошкодження м'яких тканин ЩЛД в мирний час, в екстремальних умовах, в період війни.	3	Аналіз літератури
5.	Види швів при хірургічній обробці ран м'яких тканин ЩЛД	3	Написання рефератів, презентація
6.	Опікова хвороба при пошкодженні обличчя	3	Написання рефератів, презентація
7.	Посттйна (лікувальна) імобілізація щелеп. Регенерація кісткової тканини	3	Написання рефератів, презентація
Змістовий модуль «Онкологія ЩЛД»			
1.	Онкогенез. Сучасні погляди на біологічні засади онкогенезу.	3	Написання рефератів, презентація
2.	Біологічні принципи лікування доброякісних та злоякісних пухлин ЩЛД.	3	Написання рефератів, презентація
3.	Система імунітету при пухлинах і пухлиноподібних утвореннях ЩЛД.	3	Аналіз літератури
4.	Методи обстеження хворих з пухлинними та пухлиноподібними утвореннями ЩЛД .Біопсія.	3	Написання рефератів, презентація
5.	Диференційна діагностика доброякісних і злоякісних пухлин ЩЛД. Диференційна діагностика виразок ЩЛД.	2	Написання рефератів, презентація
6.	Сучасні методи лікування гемангіом м'яких та твердих тканин ЩЛД. Сучасні методи діагностики та диференційна діагностика лімфаденопатій ЩЛД.	2	Написання рефератів, презентація
7.	Сучасні методи лікування злоякісних пухлин м'яких тканин ЩЛД. Сучасні методи лікування злоякісних пухлин щелеп. Усунення кісткових дефектів ЩЛД після видалення пухлин.	3	Написання рефератів, презентація
Разом годин: 40			

7. Індивідуальні завдання - не заплановано робочим навчальним планом.

8. Методи навчання.

Навчальний процес на кафедрі хірургічної стоматології та щелепно-лицевої хірургії організовано згідно наступних нормативних документів:

- Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 №1556-VII;
- постанови Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 №266 «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти»;
наказу МОН України №1151 від 06.01.2015 «Про особливості запровадження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 №266»;
- наказу МОН України №47 від 26.01.2015 «Про особливості формування навчальних планів», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 04.02.2015 за №132/26577;
- листа МОЗ України від 25.07.2016 №08.01- 30/19087;
- навчальної програми дисципліни «хірургічна стоматологія» для студентів III, IV та V курсів стоматологічного факультету.

Практичні клінічні заняття з хірургічної стоматології та ЩЛХ проводяться з групами 13- 15 осіб у кожній. Початковий рівень знань студента, який починає навчання на кафедрі хірургічної стоматології, передбачає визначення рівня знань із анатомії, загальної і спеціальної фізіології, патологічної анатомії та фізіології на основі фундаментальної підготовки на кафедрах медико-біологічного та загальноклінічного профілю.

На лекціях та практичних заняттях викладачами висвітлюються досягнення науково- технічного прогресу, медицини, зокрема, хірургічної стоматології і ЩЛХ та їх впровадження в практику.

У лекційних курсах викладаються основні й найбільш складні розділи з хірургічної стоматології та ЩЛХ, в тому числі проблеми взаємозв'язку всіх розділів стоматології із загальною патологією, екологією, етіологією та патогенезом різних стоматологічних та соматичних захворювань, нозологічною діагностикою,

хірургічним і консервативним лікуванням, профілактикою, соціально-трудовою реабілітацією та експертизою.

З метою оволодіння мануальними навичками надання хірургічної стоматологічної допомоги, поряд з вивченням теоретичних питань, студенти відпрацьовують маніпуляції на фантомах і муляжах, під керівництвом та контролем викладача самостійно проводять огляд пацієнтів з різними патологічними процесами ЩЛД, що відносяться до компетенції хірургічної стоматології та ЩЛХ, самостійно вивчають симптоми хірургічних стоматологічних захворювань, набувають навичок в діагностиці щелепно-лицевих розладів і захворювань, їх лікуванні, експертизі та трудовій реабілітації.

Методика організації навчального процесу на практичному занятті з хірургічної стоматології:

1. Підготовчий етап, 20 хв.

Обґрунтування викладачем значення теми заняття для подальшого вивчення дисципліни та професійної діяльності лікаря з метою формування мотивації та цілеспрямованої навчальної діяльності. Ознайомлення студентів з конкретними цілями та планом заняття.

Проведення стандартизованого контролю вихідного рівня підготовки студентів, обговорення та відповіді на запитання студентів.

2. Основний етап, 40 хв.

Збирання студентами анамнезу та проведення огляду тематичного хворого. Студенти складають план обстеження пацієнта, план додаткових методів дослідження, заповнюють відповідну медичну документацію, відпрацьовують техніку проведення діагностичних маніпуляцій, лікувальних заходів, відпрацьовують практичні навички відповідно до тематики заняття.

3. Заключний етап, 30 хв.

Проведення стандартизованого кінцевого контролю з використанням індивідуальних тестових завдань та питань (10-15 хв.), перевірки робіт (5-10 хв.). Оцінка викладачем поточної діяльності студента впродовж заняття, з врахуванням стандартизованого кінцевого контролю, проведення аналізу успішності студентів, оголошення оцінки діяльності кожного студента та відображення її в журналі обліку відвідувань та успішності студентів.

Староста групи одночасно вносить оцінки у відомість обліку успішності та відвідувань занять студентами, викладач завіряє їх своїм підписом.

Коротке інформування студентів про тему наступного заняття та методичні заходи щодо підготовки до нього.

Студенти мають можливість ознайомитися з переліком практичних навичок, якими вони повинні оволодіти на III курсі. Практичні навички розміщені на навчально-методичних стендах та електронному сайті кафедри. На кафедрі опрацьована форма контролю засвоєння практичних навичок, яку отримує кожний студент на початку навчального семестру. Під час проведення практичних занять, а також в кінці семестру викладач робить відповідні позначення, підписи про засвоєння студентами переліку практичних навичок.

Самостійна робота студентів відображена в навчально-тематичних планах, а також в методичних розробках практичних занять для студентів. Студенти мають можливість ознайомитися з основною та додатковою літературою з дисципліни, підготуватися усно, а також написати реферати і ін.

Відробки практичних (семінарських) занять проводяться на чергуваннях викладачів, а також за індивідуальним графіком. Графіки відробок практичних занять розміщені на відповідних стендах та інформаційному сайті кафедри. Студенти, які пропустили більше двох практичних занять допускаються до навчання з дозволу деканату стоматологічного факультету, а також повинні відпрацювати пропущені заняття впродовж найближчих двох тижнів. Контроль за відробками практичних занять проводиться у відповідному прошитому журналі з наскрізною нумерацією і фіксацією дати проходження відробки, що відповідає графікові. Пропуски лекцій фіксуються у відповідних журналах, контролюються на практичних заняттях в формі усного та письмового опитування, а також враховуються при виставленні заліків, екзаменаційної оцінки.

Усі заняття та лекції забезпечені відповідним методичним та ілюстрованим матеріалом. Заняття проводяться в традиційній методиці із використанням тестових завдань, контрольних задач, усних відповідей. Під час занять у широкому об'ємі використовуються наявні на кафедрі муляжі.

Викладачами кафедри проведена значна робота по створенню методичних матеріалів для забезпечення навчального процесу, матеріалів для підготовки до практичних занять і лекцій в електронному варіанті, який розміщено на сайті кафедри хірургічної стоматології та ЩЛХ, створено базу тестових завдань для поточного і підсумкового контролю знань. Також забезпечено візуалізацію алгоритмів виконання практичних навичок відеопрезентаціями з розділів: «Травматологія ЩЛД», «Хірургічна стоматологія екстремальних станів та військова щелепно-лицева хірургія», «Онкологія ЩЛД».

Інноваційні методи і технології, що використовуються в навчальному процесі

Дисципліна	Назви педагогічних технологій і інноваційних методів навчання
Хірургічна стоматологія	<ul style="list-style-type: none"> - залучення студентів до роботи з відомими електронними базами медичної інформації (ScienceDirect, PubMed, Пантелеймон тощо) через інтернет-мережу; - використання у педагогічному процесі міждисциплінарного підходу до вивчення хірургічної стоматології - постійне акцентування уваги студентів на зв'язку предмету з базовими дисциплінами та суміжними стоматологічними спеціальностями; - залучення студентів до асистувань при проведенні операційних втручань, онлайн-трансляція операцій в методичний кабінет завдяки наявному сучасному відео-обладнанню з синхронним обговоренням проведених маніпуляцій; - систематичні огляди зі студентами тематичних пацієнтів та обговорення клінічних випадків, мотивація студентів до складання алгоритмів діагностично-лікувальних заходів за умов тієї чи іншої стоматологічної хірургічної патології.

9. Методи контролю.

Контрольні заходи є необхідним елементом зворотного зв'язку у процесі навчання. Вони визначають відповідність рівня набутих студентами знань, умінь та навичок вимогам нормативних документів щодо вищої освіти.

Контрольні заходи включають поточний контроль, підсумковий контроль - семестровий диф.залік (осінній семестр), семестровий диф.залік (весняний семестр).

Перед вивченням нового курсу з метою визначення рівня підготовки студентів з дисциплін, які забезпечують цей курс проводиться вхідний контроль. Вхідний контроль проводиться на першому занятті за завданнями, що відповідають програмі попередньої дисципліни. Результати контролю аналізуються на кафедральних (міжкафедральних) нарадах та засіданнях методичних комісій спільно з науково-педагогічними працівниками, які проводять заняття з дисципліни. За результатами вхідного контролю розробляються заходи з надання індивідуальної допомоги студентам, коригування навчального процесу.

Поточний контроль здійснюється на кожному практичному занятті відповідно конкретним цілям кожної теми. Поточний контроль здійснюється на основі комплексного оцінювання діяльності студента, що включає контроль вхідного рівня знань, якість виконання практичної роботи, рівень теоретичної підготовки, виконання самостійної роботи згідно тематичного плану та результати вихідного контролю рівня знань.

При оцінюванні навчальної діяльності студентів надається перевага стандартизованим методам контролю: тестові завдання, ситуаційні задачі, контрольні питання, усне опитування, структуровані письмові роботи, структурований згідно алгоритмів контроль практичних навичок в умовах, що наближені до реальних.

Підсумковий контроль - семестровий залік - це форма підсумкового контролю, що полягає в оцінці засвоєння студентом навчального матеріалу виключно на підставі результатів виконання ним певних видів робіт на практичних заняттях. Він проводиться відповідно до навчального плану в терміни, встановлені графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеного програмою навчальної дисципліни.

Оцінка з дисципліни «Хірургічна стоматологія», представлена **трьома** змістовими модулями, є рейтинговою та визначається як сума оцінок поточної навчальної діяльності (у балах), яка виставляється при оцінюванні теоретичних знань та практичних навичок відповідно до переліків, визначених програмою дисципліни.

Поточний контроль здійснюється під час проведення навчальних занять і має на меті перевірку засвоєння студентами навчального матеріалу, рівень теоретичної та практичної підготовки. Форми проведення поточного контролю -тестування, розв'язування ситуаційних задач, вирішення клінічної ситуаційної задачі, демонстрація практичної навички чи вміння, відповіді на стандартизовані теоретичні питання. Форми оцінювання поточної навчальної діяльності є стандартизованим та відповідає еталонам відповідей.

10.1. Оцінювання поточної навчальної діяльності. Під час оцінювання засвоєння кожної теми за поточну навчальну діяльність студенту виставляються оцінки за 4-ри бальною шкалою (національною). При цьому враховуються усі види робіт, передбачені програмою дисципліни. Студент має отримати оцінку з кожної теми для подальшої конвертації оцінок у бали за багатобальною (200-бальною) шкалою.

Оцінювання поточної успішності студентів здійснюється на кожному практичному занятті і заноситься в журнал обліку академічної успішності.

Знання студентів оцінюються як з теоретичної, так і з практичної підготовки за такими критеріями:

- **«відмінно»** - студент бездоганно засвоїв теоретичний матеріал, демонструє глибокі і всебічні знання відповідної теми або навчальної дисципліни, основні положення наукових першоджерел та рекомендованої літератури, логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок;

- **«добре»** - студент добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає його; має практичні навички, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного;

- **«задовільно»** - студент в основному опанував теоретичними знаннями навчальної теми або дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають у студента невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх із майбутньою діяльністю;

- **«незадовільно»** - студент не опанував навчальний матеріал теми (дисципліни), не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані.

10. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Осінній семестр - семестровий диф.залік.

Підсумковий контроль - семестровий залік проводиться з метою оцінювання результатів навчання за національною шкалою і шкалою ЄКТС.

Семестровий залік з дисциплін проводиться після закінчення її вивчення, до початку екзаменаційної сесії.

До підсумкового контролю допускаються студенти, які відвідали усі, передбачені навчальною програмою з дисципліни аудиторні навчальні заняття та набрали за поточну успішність кількість балів, не меншу за мінімальну. Для студентів, які пропустили навчальні заняття, з дозволу деканату дозволяється відпрацьовувати академічну заборгованість до певного визначеного терміну в межах семестру.

Заліки приймають викладачі, які проводили практичні заняття в навчальній групі або читали лекції з даної дисципліни.

Студент вважається допущеним до семестрового контролю, якщо він виконав усі види робіт, завдань, передбачених навчальним планом.

Результати оцінювання роботи студента впродовж семестру мають бути задокументовані (занесені до академічного журналу, заліково-екзаменаційної відомості, залікової книжки студента). Виконані студентами протягом семестру контрольні роботи, індивідуальні завдання зберігаються на кафедрі протягом року.

Весняний семестр - семестровий диф.залік

До семестрового диф.заліку допускаються студенти, які відвідали усі, передбачені навчальною програмою з дисципліни аудиторні навчальні заняття та набрали за поточну успішність кількість балів, не меншу за мінімальну - 72 бали.

Схема нарахування та розподіл балів, які отримують студенти:

В освітньому процесі Університету застосовуються такі шкали оцінювання: багатобальна (200-бальна) шкала, традиційна 4-бальна шкала та рейтингова шкала ECTS. Результати конвертуються із однієї шкали в іншу згідно із нижченаведеними правилами.

Максимальна кількість балів, яку може набрати студент за поточну навчальну діяльність при вивченні дисципліни становить 200 балів.

Мінімальна кількість балів, яку повинен набрати студент за поточну навчальну діяльність для зарахування дисципліни становить 120 балів.

Для зручності наведено таблицю перерахунку за 120-бальною шкалою:

Перерахунок середньої оцінки за поточну діяльність у багатобальну шкалу для дисциплін, що завершуються диф.заліком

4- бальна шкала	200- бальна шкала	4- бальна шкала	200- бальна шкала	4- бальна шкала	200- бальна шкала	4- бальна шкала	200- бальна шкала
5	120	4.45	107	3.91	94	3.37	81
4.95	119	4.41	106	3.87	93	3.33	80
4.91	118	4.37	105	3.83	92	3.29	79
4.87	117	4.33	104	3.79	91	3.25	78

4.83	116	4.29	103	3.74	90	3.2	77
4.79	115	4.25	102	3.7	89	3.16	76
4.75	114	4.2	101	3.66	88	3.12	75
4.7	113	4.16	100	3.62	87	3.08	74
4.66	112	4.12	99	3.58	86	3.04	73
4.62	111	4.08	98	3.54	85	3	72
4.58	110	4.04	97	3.49	84	Менше 3	Недос татньо
4.54	109	3.99	96	3.45	83		
4.5	108	3.95	95	3.41	82		

Самостійна робота студентів оцінюється під час поточного контролю теми на відповідному занятті. Засвоєння тем, які виносяться лише на самостійну роботу контролюється при підсумковому контролі.

Оцінка з дисциплін, формою підсумкового контролю яких є диф.залік базується виключно на результатах поточної навчальної діяльності. Для зарахування студент має отримати за поточну навчальну діяльність не менше 60% від максимальної суми балів з дисципліни (122 бали). Бали з дисципліни ранжуються за шкалою ECTS за описаною вище схемою.

Оцінка F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом) на заліку чи диференційованому заліку виставляється студентам, які відвідали усі аудиторні заняття з дисципліни, але не набрали мінімальну кількість балів за поточну навчальну діяльність. Такі студенти не отримують заліка і не допускаються до складання екзаменаційної сесії.

Бали з дисципліни для студентів, які успішно виконали програму, конвертуються у традиційну 4-ри бальну шкалу за абсолютними критеріями, які наведено нижче у таблиці:

Оцінка за диф.залік відповідає шкалі:

оцінка «5» - 80-71 балів

оцінка «4» - 70-61 балів

оцінка «3» - 60-50 балів

Оцінка за дисципліну складається з суми балів за поточну успішність та диф.залік. Отримані бали відповідають фіксованій шкалі оцінок згідно «Інструкції оцінювання іспитів та диференційних заліків», прийнятої рішенням *Кафедри стоматології* ПВНЗ «Міжнародна академія екології і медицини» *протокол №1 від 30.08.2017 р.*

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
180-200A	відмінно	зараховано
170-179 B	добре	
150-169 C		
130-149D	задовільно	
122-129E		
FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Бали студентів, які навчаються за однією спеціальністю, з урахуванням кількості балів, набраних з дисципліни ранжуються за шкалою ECTS таким чином:

Оцінка ECTS	Статистичний показник
A	Найкращі 10 % студентів
B	Наступні 25 % студентів
C	Наступні 30 % студентів

D	Наступні 25 % студентів
E	Останні 10 % студентів

Ранжування з присвоєнням оцінок „А”, „В”, „С”, „D”, „Е” проводиться для студентів даного курсу, які навчаються за однією спеціальністю і успішно завершили вивчення дисципліни. Студенти, які одержали оцінки FX, F («2») не вносяться до списку студентів, що ранжуються. Студенти з оцінкою FX після перескладання автоматично отримують бал „Е”.

Об’єктивність оцінювання навчальної діяльності студентів перевіряється статистичними методами (коефіцієнт кореляції між оцінкою ECTS та оцінкою за національною шкалою).

12. Методичне забезпечення: конспекти, розширені плани та мультимедійні презентації лекцій, плани практичних занять, самостійної роботи, переліки питань, задач та кейсів для поточного, підсумкового та самоконтролю знань і вмінь студентів, переліки та алгоритми виконання практичних навичок.

Перелік практичних навичок до змістового модуля №1 «Травматологія ЩЛД»:

1. Скласти план обстеження пацієнта із пошкодженням ЩЛД.
2. Відпрацювати на фантомі техніку ПХО.
3. Відпрацювати методику тимчасової зупинки кровотечі.
4. Оволодіти методикою обстеження хворого із переломом нижньої щелепи.
5. Навчитись методиці пальпації нижньої щелепи у хворого з підозрою на травматичний перелом нижньої щелепи.
6. Навчитись трактувати рентгенограми.
7. Навчитись складати план медикаментозного лікування.
8. Оволодіти методикою проведення клінічного обстеження пацієнта із переломами верхньої щелепи.
9. Навчитись виявляти характерні клінічні симптоми у пацієнтів із переломами верхньої щелепи.
10. Призначити додаткові методи дослідження.
11. Правильно інтерпретувати результати інструментальних методів досліджень.
12. Навчитись складати план комплексного лікування залежно від складності випадку.
13. Оволодіти основним методами обстеження хворого з переломом виличної кістки, дуги та кісток носа в мирний час.
14. Провести або призначити додаткові методи обстеження хворого з переломом виличної кістки, дуги та кісток носа в мирний час.
15. Скласти план лікування хворого з переломом виличної кістки, дуги та кісток носа в мирний час.
16. Оволодіти навичками виготовлення та накладання тимчасових транспортних пов’язок.
17. Оволодіти навичками лігатурного зв’язування зубів.
18. Оволодіти навичками накладання стандартних та індивідуальних шин.
19. Оволодіти методикою кісткового шва.
20. Оволодіти методикою накладання мініпластин на кісткові фрагменти.
21. Описати контрольну рентгенограму щодо правильності репозиції та фіксації відламків.
22. Навчитись виявляти характерні клінічні симптоми, що свідчать про порушення регенерації.
23. Навчитись розпізнавати на рентгенограмах ознаки порушення репаративної регенерації.
24. Призначити комплексне медикаментозне лікування скероване на покращення репаративного остеогенезу.
25. Оволодіти методикою обстеження хворого із вогнепальною травмою кісток обличчя.
26. Скласти план обстеження хворого з травматичною хворобою.
27. Скласти план медикаментозного лікування травматичного шоку.
28. Обстежити пацієнта з ускладненнями травматичних пошкоджень щелепно-лицевої ділянки.
29. Провести зупинку кровотечі, шляхом прошивання судини.
30. Написати схему лікування пацієнта із сповільненою консолидацією відламків.
31. Обстежити пацієнта з опіками щелепно-лицевої ділянки.
32. Вирахувати площу ураження тканин.
33. Скласти схему лікування пацієнта опіками щелепно-лицевої ділянки.
34. Скласти план обстеження хворого з комбінованим ураженням.
35. Скласти схему першочерговості надання медичної допомоги хворим з комбінованими ураженнями.
36. Намалювати схеми введення харчових зондів.
37. Скласти план заходів по догляду за важкопораненими лежачими хворими.

Перелік практичних навичок до змістового модуля №2 та №3 «Хірургічна стоматологія екстремальних станів та військова щелепно-лицева хірургія» «Онкологія ЩЛД»:

1. Скласти план-схему організації надання медичної допомоги щелепно-лицевим пораненим на етапах медичної евакуації.
2. Скласти план комплексного лікування хворих з вогнепальними пошкодженнями.
3. Вміти зібрати анамнез та провести огляд хворих із доброякісними та злоякісними пухлинами щелепно-лицевої ділянки, пухлиноподібними утворами.
4. Вміти скласти план обстеження пацієнтів із доброякісними та злоякісними пухлинами щелепно-лицевої ділянки, пухлиноподібними утворами.
5. Вміти скласти план діагностики та проводити інтерпретацію додаткових методів обстеження у пацієнтів із пухлиноподібними новоутворами м'яких тканин ЩЛД.
6. Вміти проводити діагностичну пункцію.
7. Вміти виконувати інцизійну біопсію.
8. Вміти виконувати ексцизійну біопсію.
9. Вміти визначити покази та протипокази до хірургічного лікування доброякісних та злоякісних пухлин, пухлиноподібних та передракових захворювань ЩЛД.
10. Вміти скласти план та об'єм медикаментозної терапії пацієнтів із доброякісними та злоякісними пухлинами щелепно-лицевої ділянки, пухлиноподібними утворами.
11. Вміти скласти план та об'єм післяопераційної медикаментозної терапії.
12. Вміти проводити діатермокоагуляцію та кріодеструкцію.
13. Вміти діагностувати ускладнення, що можуть виникнути після проведення хірургічного лікування доброякісних та злоякісних пухлин, пухлиноподібних утворів ЩЛД.
14. Вміти скласти план комплексного лікування хворих із злоякісними захворюваннями ЩЛД.

Перелік питань для самоконтролю до змістового модуля №1 «Травматологія ЩЛД»:

1. Основні положення військово-медичної доктрини.
2. Перша медична допомога пораненим у щелепно-лицеву ділянку.
3. Долікарська медична допомога.
4. Перша лікарська допомога.
5. Кваліфікована медична допомога.
6. Спеціалізована медична допомога.
7. Класифікація ушкоджень м'яких тканин обличчя мирного та військового часу.
8. Забій м'яких тканин обличчя - клініка, діагностика, перша допомога.
9. Садно та рани м'яких тканин обличчя (забійна, рвана, різана, колота, рублена, кусана, роздавлена, скальпована) - клініка, діагностика, перша допомога.
10. Особливості клінічної картини ран м'яких тканин в залежності від їх локалізації.
11. Основні принципи проведення ПХО ран на обличчі.
12. Характерні особливості м'яких тканин ЩЛД, що впливають на процеси загоєння ран.
13. Медикаментозні методи лікування ран в післяопераційному періоді.
14. Фізіотерапевтичні методи лікування ран.
15. Види швів і шовного матеріалу. Пластиночні шви: призначення та модифікації.
16. Пластична хірургія у лікуванні ран обличчя.
17. Методи імобілізації відламків кісток лицевого черепа.
18. Методи проведення тимчасової імобілізації.
19. Вибір методів фіксації відламків.
20. Покази та протипокази до лігатурного зв'язування зубів та щелеп.
21. Техніка виконання лігатурного зв'язування зубів та щелеп (за Айві, Лімбергом, Гоцком та ін).
22. Види постійної імобілізації при зламах кісток лицевого черепа.
23. Види шин, що використовуються для постійної імобілізації при зламах щелеп (назубні, зубоясенні, наясенні).
24. Види та методи проведення остеосинтезу кісток лицевого черепа.
25. Показання до проведення остеосинтезу кісток лицевого черепа.
26. Підготовка хворого до операції остеосинтезу.
27. Апаратні оперативні методи остеосинтезу.
28. Класифікація зламів нижньої щелепи.
29. Клінічна картина при зламах нижньої щелепи.
30. Методи діагностики зламів нижньої щелепи.
31. Тимчасова імобілізація при зламах нижньої щелепи.
32. Консервативні (ортопедичні) методи постійної імобілізації при лікуванні невогнепальних переломів

нижньої щелепи.

33. Хірургічно-ортопедичні методи постійної іммобілізації при лікуванні невогнепальних переломів нижньої щелепи.
34. Хірургічні способи лікування пошкоджень верхньої щелепи.
35. Класифікація переломів верхньої щелепи.
36. Клініка невогнепальних переломів верхньої щелепи.
37. Діагностика невогнепальних переломів верхньої щелепи.
38. Методи тимчасової іммобілізації при лікуванні невогнепальних переломів верхньої щелепи.
39. Консервативні (ортопедичні) методи постійної іммобілізації при лікуванні невогнепальних переломів верхньої щелепи.
40. Хірургічно-ортопедичні методи постійної іммобілізації при лікуванні невогнепальних переломів верхньої щелепи.
41. Хірургічні способи лікування пошкоджень верхньої щелепи.
42. Топографо-анатомічні особливості серединної зони обличчя.
43. Статистика та класифікація переломів кісток носа, виличної кістки та дуги.
44. Переломи кісток носа, клініка, діагностика, лікування.
45. Переломи виличної дуги, клініка, діагностика, лікування. Консервативні та хірургічні методи лікування.
46. Особливості післяопераційного періоду у травматичних хворих. Можливі ускладнення.
47. Мезенхімальний остеогенез.
48. Хрящовий остеогенез.
49. Фактори, які впливають на остеогенез і регенерацію.
50. Види регенерації кісткової тканини.
51. Стадії репаративної регенерації.
52. Причини порушення репаративної регенерації.
53. Методи оптимізації репаративної регенерації.
54. Методи відновлення цілісності кісток лицевого скелету та посттравматичних дефектів. Osteoplastична хірургія.
55. Особливості реабілітації хворих з пораненнями щелепно-лицевої ділянки. Лікарська етика та деонтологія.
56. Комплексний вплив травми на організм.
57. Травматична хвороба, класифікація її періоди, діагностика.
58. Клінічні прояви травматичної хвороби, особливості при пошкодженнях ЩЛД.
59. Комплексна терапія травматичної хвороби, профілактика ускладнень.
60. Травматичний шок, його стадії, клініка, діагностика.
61. Алгоритм надання невідкладної медичної допомоги при травматичному шоку, лікування на етапах медичної евакуації.
62. Догоспітальна та госпітальна допомога хворим з травматичним шоком.
63. Профілактика травматичного шоку.
64. „Синдром взаємного обтяження”.
65. Травматичний токсикоз (краш-синдром), "Синдром позиційного стискання", клінічні ознаки, періоди перебігу захворювання, місцеві зміни ділянки травмованих тканин, перша допомога та принципи лікування.
66. Класифікація ускладнень при пораненнях ЩЛД.
67. Асфіксія: види, заходи попередження.
68. Травматичний шок: заходи лікування та профілактики.
69. Види кровотеч, способи їх зупинки.
70. Класифікація термічних ушкоджень.
71. Особливості термічних ушкоджень в ЩЛД.
72. Клінічна картина опіків, методи визначення площі ушкоджених тканин.
73. Лікування термічних ушкоджень в ЩЛД, профілактика виникнення ускладнень.
74. Загальні принципи та види відновних оперативних втручань в ЩЛД.
75. Опікова хвороба, клініка, діагностика, принципи надання допомоги.
76. Визначення, що таке комбіновані пошкодження.
77. Визначення, що таке бойові отруйні речовини.
78. Визначення, що таке радіоактивні речовини.
79. Класифікація комбінованих пошкоджень.
80. Патогенез комбінованих пошкоджень.
81. Варіанти клінічного перебігу комбінованих пошкоджень ЩЛД.

82. Профілактика ускладнень у хворих з комбінованими пошкодженнями ЩЛД.
83. Поняття про променеву хворобу.
84. Особливості клінічного перебігу променевої хвороби в залежності від ступеня важкості. Особливості лікування в залежності від ступеня важкості.
85. Організація харчування поранених у щелепно-лицеву ділянку.
86. Організація догляду за пораненими в щелепно-лицеву ділянку.
87. Показання та протипоказання до застосування ЛФК та фізіотерапії пораненим у щелепно-лицеву ділянку.

Перелік питань для самоконтролю до змістового модуля №2 та №3 «Хірургічна стоматологія екстремальних станів та військова щелепно-лицева хірургія» «Онкологія ЩЛД»:

1. Предмет та завдання хірургічної стоматології та щелепно-лицевої хірургії екстремальних ситуацій.
2. Організація хірургічної стоматологічної допомоги в системі цивільної допомоги.
3. Організація хірургічної стоматологічної допомоги в Збройних силах України у мирний час.
4. Принципи організації етапно-евакуаційної системи лікування поранених під час військових дій.
5. Принципи медичного сортування поранених з вогнепальною травмою м'яких тканин обличчя.
6. Медична допомога пораненим на місці травми та на етапах медичної евакуації.
7. Вплив порушень естетики обличчя на психіку поранених.
8. Класифікація вогнепальних поранень обличчя.
9. Характеристика вогнепальних поранень обличчя в залежності від виду зброї.
10. Особливості перебігу вогнепальних травм в залежності від анатомо-фізіологічних особливостей щелепно-лицевої ділянки.
11. Діагностика вогнепальних поранень обличчя та визначення ступеню важкості травми.
12. Об'єм надання першої медичної допомоги потерпілим з вогнепальними травмами обличчя.
13. Послідовність лікувально-евакуаційних заходів при масовому поступленні хворих з вогнепальними пораненнями обличчя.
14. Принципи медичного сортування хворих з вогнепальними ураженнями.
15. Консервативні та хірургічні методи лікування вогнепальних поранень щелепно-лицевої ділянки.
16. Етіологічні чинники, що зумовлюють виникнення пухлин щелепно-лицевої ділянки. Різновиди канцерогенів.
17. Теорії виникнення пухлин. Фази канцерогенезу.
18. Класифікації пухлин щелепно-лицевої ділянки.
19. Класифікація і особливості доброякісних пухлин щелепно-лицевої ділянки.
20. Порівняльна характеристика доброякісних і злоякісних пухлин.
21. Основні методи діагностики пухлин щелепно-лицевої ділянки.
22. Визначення поняття "кіста".
23. Класифікація кіст одонтогенного та неодонтогенного походження.
24. Етіологія, патогенез, клінічні прояви та лікування радикулярних кіст.
25. Етіологія, патогенез, клінічні прояви та лікування фолікулярних кіст.
26. Етіологія, патогенез, клінічні прояви та лікування вроджених кіст щелеп.
27. Види одонтогенних пухлин ЩЛД.
28. Етіопатогенез одонтогенних новоутворів щелеп.
29. Патанатомія різних видів одонтогенних пухлин.
30. Клінічні прояви амелобластоми, діагностика, дифдіагностика, лікування.
31. Особливості клінічних проявів, діагностика, дифдіагностика та лікування одонтом.
32. Клініка, діагностика, дифдіагностика та лікування цементом.
33. Епулід. Клініка, діагностика, дифдіагностика, лікування.
34. Класифікація доброякісних пухлин щелепних кісток.
35. Етіопатогенез доброякісних пухлин щелеп.
36. Особливості клінічного перебігу доброякісних пухлин щелеп.
37. Методи діагностики доброякісних пухлин щелеп.
38. Способи лікування та реабілітації пацієнтів із доброякісними пухлинами щелеп.
39. Принципи профілактики розвитку ускладнень у хворих із вказаною патологією.
40. Етіологія та патогенез остеогенних пухлиноподібних новоутворів щелеп.
41. Основні методи діагностики, диференційна діагностика.
42. Клінічні прояви при всіх стадіях клінічного перебігу остеогенних пухлиноподібних новоутворів щелеп.
43. Методи хірургічного лікування остеогенних пухлиноподібних новоутворів щелеп.

44. Ускладнення, причини їх виникнення. Профілактичні заходи для запобігання виникнення даної патології.
45. Етіопатогенез доброякісних пухлин м'яких тканин ЩЛД.
46. Класифікація новоутворів м'яких тканин ЩЛД.
47. Клінічні прояви, діагностика, лікування доброякісних пухлин із сполучної тканини.
48. Клінічні прояви, діагностика, лікування доброякісних пухлин із жирової тканини.
49. Клінічні прояви, діагностика, лікування доброякісних нейрогенних пухлин та пухлиноподібних утворів.
50. Принципи профілактики розвитку ускладнень у хворих на доброякісні пухлини м'яких тканин ЩЛД.
51. Класифікація доброякісних судинних пухлин м'яких тканин ЩЛД.
52. Етіопатогенез доброякісних судинних пухлин м'яких тканин ЩЛД: гемангіом та лімф ангіом.
53. Клінічні прояви, діагностика, лікування гемангіом.
54. Клінічні прояви, діагностика, лікування лімфангіом.
55. Принципи профілактики розвитку ускладнень у хворих із судинними пухлинами м'яких тканин ЩЛД.
56. Патоморфологія вроджених пухлиноподібних новоутворів.
57. Клінічні прояви, діагностика, лікування дермоїдних та епідермоїдних кіст.
58. Клінічні прояви, діагностика, лікування серединних кіст та нориць шиї.
59. Клінічні прояви, діагностика, лікування бокових кіст та нориць шиї.
60. Диференційна діагностика вроджених пухлиноподібних утворів.
- 6Е Принципи лікування вроджених пухлиноподібних утворів.
62. Профілактика розвитку ускладнень.
63. Ретенційні кісти малих слинних залоз.
64. Ретенційні кісти підязикових слинних залоз (ранули).
65. Кісти підщелепової слинної залози.
66. Кісти привушної слинної залози.
67. Онкоцитоз.
68. Синдром Кютнера.
69. Клініка, діагностика та лікування плеоморфної аденоми (поліморфної аденоми, змішаної пухлини).
70. Клініка, діагностика та лікування аденолімфоми (пухлини Уортина)
- 7L Клініка, діагностика та лікування оксифільної аденоми (онкоцитома).
72. Клініка, діагностика та лікування неепітеліальних пухлин слинних залоз.
73. Хірургічне лікування доброякісних пухлин слинних залоз.
74. Етіологія, патогенез передракових станів.
75. Класифікації передракових станів.
76. Морфологічна і клінічна діагностика передракових станів.
77. Методи обстеження хворих з передраковими станами.
78. Клініка, діагностика, лікування передракових захворювань шкіри обличчя, слизової оболонки порожнини рота та язика.
79. Диференційна діагностика облігатних та факультативних форм передракових захворювань.
80. Особливості гістологічної будови передракових захворювань шкіри обличчя, слизової оболонки порожнини рота та язика.
81. Профілактика передракових станів.
82. Диспансерне спостереження хворих з передраковими станами.
83. Механізм пухлинного переродження клітин й подальшого розвитку пухлини.
84. Біологічні канцерогени.
85. Стадії (фази) канцерогенезу.
86. Механізм протипухлинної резистентності організму.
87. Роль імунної системи у розвитку пухлин.
88. Цитогенетика злоякісного росту.
89. Біологічні характеристики пухлинної тканини.
90. Дія на злоякісну пухлинну клітину іонізуючого опромінення.
91. Дія на злоякісну пухлинну клітину кріотерапії.
92. Дія на злоякісну пухлинну клітину гіпертермії.
93. Дія на злоякісну пухлинну клітину хіміопрепаратів.
94. Дія на злоякісну пухлинну клітину оксигенеції.
95. Дія на злоякісну пухлинну клітину ультразвуку.
96. Дія на злоякісну пухлинну клітину гіпоксії.
97. Імунотерапія хворих на злоякісні пухлини.

98. Комплексне лікування хворих на злоякісні пухлини.
99. Епідеміологія, етіопатогенез злоякісних новоутворів шкіри лица, слизової оболонки і органів порожнини рота.
100. Принципи діагностики злоякісних пухлин ЩЛД та шиї.
101. Клініка, діагностика та лікування меланоми.
102. Клініка, діагностика та лікування базаліоми.
103. Класифікація злоякісних новоутворів порожнини рота.
104. Клінічна картина злоякісних новоутворів порожнини рота.
105. Принципи лікування злоякісних новоутворів порожнини рота.
- Юб.Клініко-морфологічна класифікація пухлин слинних залоз.
107. Мукоепідермоїдний рак слинних залоз, клінічні прояви, діагностика, лікування.
108. Аденокарцинома та циліндрома, клінічні прояви, діагностика, лікування.
109. Клініка, діагностика, лікування сарком слинних залоз.
110. Передракові стани.
111. Епідеміологія, етіопатогенез злоякісних новоутворів щелеп.
112. Патанатомія раку та саркоми щелеп.
113. Клінічні прояви раку (карциноми) верхньої щелепи, діагностика, лікування.
114. Клінічні прояви раку нижньої щелепи, діагностика, лікування.
115. Клініка, діагностика, лікування саркоми верхньої щелепи.
116. Клініка, діагностика, лікування саркоми нижньої щелепи.
117. Хірургічне лікування злоякісних пухлин щелеп.

Перелік знань та практичних навичок до складання семестрового диф.заліку

1. Вміти зібрати анамнез та провести клінічне обстеження хворого, правильно оформити історію хвороби, встановити діагноз і призначити лікування.
2. Вміти виконати будь-який вид місцевого знечулення в щелепно-лицевій ділянці.
3. Провести типову операцію видалення зуба.
4. Провести нетипову операцію видалення зуба.
5. Самостійно провести розтин при періоститі та парод октальному абсцесі.
6. Вміти зупинити кровотечу після видалення зуба.
7. Встановити діагноз та надати допомогу хворому з альвеолітом та альвеолоневритом.
8. Вміти оперувати з приводу гострого краю ямки.
9. Обстежити хворого з гематомою, контрактурою та призначити лікування.
10. Обстежити хворого з перикоронітом, встановити діагноз та надати допомогу (розтин слизової оболонки, видалення її або зуба мудрості).
11. Обстежити хворого з гайморитом, встановити діагноз і призначити лікування.
12. Встановити діагноз та надати допомогу при перфорації верхньощелепного синусу.
13. Вміти провести обстеження, сформулювати діагноз при захворюванні слинних залоз.
14. Вміти провести бужування протоків слинних залоз.
15. Вміти обстежити хворого на флегмону, встановити діагноз та призначити лікування.
16. Обстежити хворого з пухлиною, встановити діагноз та призначити лікування.
17. Вміти провести пункцію або взяти матеріал для цитологічного чи гістологічного дослідження.
18. Обстежити хворого з травмою щелепно-лицевої ділянки, встановити діагноз і призначити лікування.
19. Вміти провести первинну хірургічну обробку рани.
20. Провести тимчасову іммобілізацію уламків нижньої та верхньої щелеп.
21. Вміти провести корекцію назубних шин, обробку порожнини рота.
22. Вміти провести двощелепне шинування як один з методів постійної іммобілізації.
23. Обстежити хворого з вивихом нижньої щелепи і вміти вправити його.
24. Надати допомогу хворому при зомлінні, колапсі, шоці.
25. Надати допомогу хворому при набряку Квінке, анафілактичному шоці.
26. Вміти провести штучне дихання та непрямий масаж серця.

Перелік контрольних питань до складання семестрового диф.заліку

1. Організація хірургічної стоматологічної допомоги населенню України в амбулаторних та стаціонарних умовах.
2. Етапи розвитку хірургічної стоматології в Україні. Внесок вітчизняних вчених.
3. Асептика та антисептика під час операцій на щелепно-лицевій ділянці в умовах поліклініки та

стаціонару.

4. Асептичні та антисептичні аспекти профілактики СЕПДу і вірусного гепатиту в поліклінічній та стаціонарній практиці хірурга-стоматолога.
5. Способи підготовки рук хірурга-стоматолога до операції в амбулаторних умовах та стаціонарі.
6. Імунобіологічні особливості тканин щелепно-лицевої ділянки. Роль місцевого імунітету в перебізі одонтогенної інфекції.
7. Обстеження хворого в хірургічному відділенні стоматологічної поліклініки та стаціонарі. Медична документація.
8. Біль, його компоненти, провідні шляхи. Роль для організму. Реакція організму на біль, операційну травму.
9. Лікарські речовини для місцевого знеболення, їх хімічний склад, механізм дії. Прописи.
10. Способи виготовлення, зберігання та оцінка якості розчинів для місцевого знеболення. Алергопроби.
11. Пролонгування дії місцевих анестетиків. Судиннозвужуючі засоби. Дозування. Прописи. Інтوکсикація адреналіном.
12. Види місцевого знеболення в щелепно-лицевій ділянці. Способи проведення.
13. Потенційоване місцеве знеболення: принципи премедикації, основні інгредієнти лікарських речовин, які входять до складу схем премедикації, недоліки та переваги.
14. Медикаментозна підготовка (премедикація) хворого до операції в щелепно-лицевій ділянці в умовах поліклініки та стаціонару. Можливі ускладнення потенційованого знеболення.
15. Загальні ускладнення при місцевій анестезії. Анафілактичний шок. Реанімаційні заходи.
16. Місцеві ускладнення при місцевому знеболенні в щелепно-лицевій ділянці. Профілактика, діагностика, лікування.
17. Види та особливості проведення загального знеболення під час операцій на щелепно-лицевій ділянці в поліклініці та стаціонарі. Показання та протипоказання.
18. Фармакологічні препарати для наркозу, механізм їх дії. Нейролептаналгезія. Показання та протипоказання в хірургічній стоматології.
19. Загальні та місцеві ускладнення при проведенні наркозу. Профілактика. Реанімаційні заходи.
20. Показання та протипоказання до застосування різних видів місцевого та загального знеболення при операціях на щелепно-лицевій ділянці в умовах поліклініки та стаціонару.
21. Центральна анестезія при виключенні II гілки трійчастого нерва. Зони іннервації, показання, техніка виконання. Профілактика ускладнень.
22. Центральна анестезія при виключенні III гілки трійчастого нерва. Зони іннервації показання, техніка виконання. Профілактика ускладнень.
23. Анестезія за Берше-Дубовим-Уваровим. Показання і методика проведення.
24. Анестезія за Вишневським в підскроневій ямці. Тригерно-симпатична блокада. Показання. Методика проведення.
25. Торусальна анестезія за Вейсбремом. Зони дії. Показання. Методика виконання. Профілактика ускладнень.
26. Екстраоральний метод мандибулярної анестезії. Зони дії. Показання. Методика виконання. Профілактика ускладнень.
27. Аподактильний спосіб інтраоральної мандибулярної анестезії. Зони дії. Показання. Методика виконання. Профілактика ускладнень.
28. Пальцевий метод інтраоральної мандибулярної анестезії. Зони дії. Показання. Методика виконання. Профілактика ускладнень.
29. Знеболення щічного нерва. Види. Зони дії. Методика виконання. Показання.
30. Ментальна анестезія. Зони дії, показання, методики.
31. Інфраорбітальна анестезія. Зони дії. Показання. Методики виконання. Можливі ускладнення, їх профілактика і лікування.
32. Туберальна анестезія. Зони дії. Показання. Методика виконання. Можливі ускладнення, їх профілактика і лікування.
33. Анестезія навколо різцевого отвору. Зони дії. Показання. Методика виконання. Можливі ускладнення, профілактика і лікування.
34. Плексуальна анестезія. Зони дії. Показання. Методика виконання. Профілактика ускладнень.
35. Методики знеболення при видаленні нижніх молярів.
36. Знеболення при проведенні секвестректомії в ментальному відділі нижньої щелепи.
37. Знеболення при видаленні верхніх різців. Виписати рецепт місцевого анестетика.
38. Знеболення при видаленні верхніх премолярів.
39. Знеболення при розтині поверхневої флегмони ЩЛД.
40. Знеболення при розтині глибокої флегмони ЩЛД та шиї.

41. Загальні ускладнення під час і після знеболення. Профілактика, допомога.
42. Підготовка стоматологічного хворого до ургентного оперативного втручання в умовах поліклініки та стаціонару.
43. Підготовка стоматологічного хворого до планового оперативного втручання в умовах поліклініки та стаціонару.
44. Місцеві ускладнення під час і після ін'єкції анестетика. Профілактика, лікування.
45. Тактика лікаря при помилковому введенні замість анестетика неін'єкційного розчину.
46. Зомління, колапс, шок. Клінічний перебіг, допомога стоматологічному хворому в умовах амбулаторії.
47. Місцеві ускладнення при проведенні анестезії в ЩЛД: етіологія, патогенез, клінічна картина, допомога, профілактика.
48. Особливості знеболення при видаленні зубів у хворих на інфаркт міокарда, цукровий діабет, серцево-судинні захворювання.
49. Знеболення при видаленні слинного каменя.
50. Знеболення при гаймориті.
51. Вибір методу знеболення у хворих з алергічним статусом.
52. Особливості знеболення в осіб похилого віку.
53. Сучасні засоби місцевої анестезії, обладнання: характеристика, недоліки та переваги.
54. Сучасні методики знеболення при стоматологічних операціях, принципи подальшого розвитку методів знеболення.
55. Підготовка хворого та порожнини рота до операції видалення зуба.
56. Операція видалення зуба. Етапи. Особливості видалення окремих груп зубів та коренів на верхній та нижній щелепах.
57. Ускладнення при видаленні зубів на нижній та верхній щелепах. Діагностика, лікування.
58. Інструментарій для типового і атипового видалення зуба, його призначення, дія.
59. Інструментарій для видалення зубів та коренів на верхній щелепі. Будова та правила користування.
60. Інструментарій для видалення зубів та коренів на нижній щелепі. Будова та правила користування.
61. Атипове видалення зубів. Методика. Догляд за післяопераційною ранною.
62. Види та термін загоєння післяекстракційної рани.
63. Атипове видалення ретинованих та дистопованих зубів. Показання. Методика виконання операції. Альвеолектомія. Ускладнення та їх лікування.
64. Кровотеча після видалення зуба: її причини, методи зупинки, профілактика.
65. Альвеоліт: етіологія, лікування. Догляд за ранною в післяопераційному періоді.
66. Ямковий біль: етіологія, клініка, лікування.
67. Тактика лікаря при перфорації дна гайморової пазухи під час видалення зуба.
68. Тактика лікаря при проштовхуванні зуба у верхньощелепну пазуху.
69. Специфіка підготовки хворого із захворюванням крові до видалення зуба.
70. Тактика лікаря при проштовхуванні зуба в тканини дна порожнини рота.
71. Перелом зуба: методика видалення, необхідні інструменти.
72. Видалення зуба з ділянки ракової пухлини: у хворого на гіпертонічну хворобу, інсульт, інфаркт міокарда.
73. Видалення зуба з ракової пухлини: у хворого на лейкоз.
74. Хронічні одонтогенні запальні вогнища у хворих із соматичною локальною та системною патологією. Тактика стоматолога.
75. Хронічні одонтогенні запальні вогнища у хворих до та після операцій на черевній порожнині, грудній клітці. Тактика стоматолога.
76. Причини перелому щелеп при видаленні зубів. Тактика лікаря.
77. Профілактика аспірації зубів, перелому та вивиху нижньої щелепи під час видалення зубів.
78. Хвороби прорізування зубів. Дистонія та ретенція. Клініка, діагностика. Показання та методики видалення зубів.
79. Перикороніт. Причини, класифікація, клініка, діагностика, методи консервативного та хірургічного лікування.
80. Етіологія, патогенез та класифікація запальних процесів у щелепно-лицевій ділянці.
81. Гострий періодонтит. Класифікація, клініка, діагностика і лікування.
82. Хронічний періодонтит. Класифікація. Клініка, діагностика.
83. Хронічний гранулематозний періодонтит, клініка та діагностика. Види гранулем, теорії походження епітелію в гранулемах.
84. Хірургічні методи лікування хронічного періодонтиту. Резекція верхівки кореня. Показання, методика виконання, можливі ускладнення, їх профілактика.

85. Хірургічні методи лікування хронічного періодонтиту. Гемісекція, ампутація, реплантація. Показання. Методика виконання. Можливі ускладнення та їх профілактика.
86. Реплантація зуба: одномоментна і відтермінована, показання і протипоказання, методика операції, ускладнення. Типи зрощення кореня зуба з ямкою.
87. Причини загострень хронічного періодонтиту, патогенез. Лікування, профілактика ускладнень.
88. Періостит щелеп: класифікація, етіологія, патогенез, клініка, диференціальна діагностика.
89. Лікування гострого гнійного одонтогенного періоститу щелеп.
90. Остеомієліт щелеп. Етіологія, теорії патогенезу, класифікація.
91. Одонтогенний остеомієліт щелеп. Гостра стадія. Клініка, діагностика, лікування.
92. Одонтогенний остеомієліт щелеп. Хронічна стадія. Клініка, діагностика. Консервативне лікування. Операція секвестректомії. Показання, терміни виконання, методика. Профілактика ускладнень.
93. Особливості клінічного перебігу одонтогенного остеомієліту нижньої та верхньої щелеп. Залежність від анатомо-топографічних особливостей. Ускладнення остеомієліту.
94. Диференційна діагностика гострого періодонтиту, періоститу та остеомієліту щелеп.
95. Особливості клінічного перебігу, діагностики і лікування неодонтогенного гострого остеомієліту щелеп.
96. Гематогенний гострий остеомієліт верхньої щелепи: етіологія, клініка, ускладнення і лікування.
97. Актиномікоз щелепно-лицевої ділянки: клініка, диференціальна діагностика, лікування.
98. Сифіліс щелепно-лицевої ділянки: клініка, диференціальна діагностика, лікування.
99. Туберкульоз щелепно-лицевої ділянки: клініка, диференційна діагностика, лікування.
100. Хірургічна анатомія клітковинного простору щелепно-лицевої ділянки. Шляхи поширення одонтогенної інфекції.
101. Абсцес та флегмона щелепно-лицевої ділянки. Загальні клінічні ознаки, прийоми діагностики.
102. Абсцес та флегмона щелепно-лицевої ділянки. Принципи комплексного лікування.
103. Флегмона підскроневої та крилопіднебінної ямок. Етіологія, патогенез, клініка; діагностика, лікування.
104. Флегмона скроневої ділянки. Причини виникнення, клініка, діагностика, лікування.
105. Абсцеси та флегмони підочної та вилицевої ділянок. Причини, клініка, діагностика, лікування.
106. Абсцес та флегмона під нижньощелепного клітковинного простору. Його хірургічна анатомія. Причини, клініка, діагностика, лікування.
107. Абсцес і флегмона крилопіднебінного щелепного клітковинного простору. Хірургічна анатомія, причини, клініка, діагностика, лікування.
108. Абсцес і флегмона підмасетеріального клітковинного простору. Хірургічна анатомія. Причини, клініка, діагностика, лікування.
109. Абсцес і флегмона привушно-жувальної ділянки. Причини, хірургічна анатомія, клініка, діагностика, лікування.
110. Абсцес і флегмона щічної ділянки. Хірургічна анатомія, причини. Клініка, діагностика, лікування.
111. Абсцес і флегмона позадущелепної ділянки. Хірургічна анатомія, причини, клініка, діагностика, лікування.
112. Абсцес та флегмона язика. Причини, клініка, діагностика, лікування.
113. Флегмона дна порожнини рота. Хірургічна анатомія, причини, клініка, діагностика, лікування.
114. Абсцес щелепно-язикового жолобка. Хірургічна анатомія, причини, клініка, діагностика, лікування.
115. Гнилісно-некротична флегмона Жансуля-Людвіга. Хірургічна анатомія, причини, клініка, діагностика, лікування.
116. Абсцес і флегмона навколوجلоткового клітковинного простору. Хірургічна анатомія, причини, клініка, діагностика, лікування.
117. Одонтогенна та неодонтогенна флегмона ЩЛД: диференційна діагностика, особливості клінічного перебігу, лікування ускладнення.
118. Клініка, топографічна анатомія та лікування флегмони шиї.
119. Загальне лікування флегмон ЩЛД. Виписати необхідні рецепти.
120. Одонтогенний медіастеніт: етіологія, патогенез, клінічна картина, діагностика.
121. Диференційна діагностика одонтогенного медіастеніту, хірургічне та медикаментозне лікування.
122. Сепсис, інфекційно-токсичний шок. Етіологія, клініка, диференційна діагностика, лікування.
123. Тромбофлебіт вен обличчя, тромбоз печеристого синусу. Етіологія, клініка, диференційна діагностика, лікування.
124. Одонтогенний абсцес мозку, менінгіт. Етіологія, клінічна картина, лікування.
125. Одонтогенний верхньощелеповий синусит. Етіологія, класифікація, клініка, діагностика.
126. Одонтогенний верхньощелеповий синусит. Консервативне та хірургічне лікування. Ускладнення та їх профілактика.

127. Клініка, діагностика і лікування артриту та артрозу скронево-нижньощелепного суглоба. Виписати необхідні рецепти.
128. Лімфаденіт щелепно-лицевої ділянки: класифікація, клініка, диференціальна діагностика, лікування. Фурункул та карбункул щелепно-лицевої ділянки: класифікація, клініка, ускладнення та лікування.
129. Гостре запалення слинних залоз: класифікація, клінічний перебіг, лікування.
130. Слинокам'яна хвороба: етіологія, клініка, ускладнення і лікування.
131. Псевдопаротит Герценберга.
132. Хронічне запалення слинних залоз: класифікація, клінічний перебіг, лікування.
133. Системні захворювання слинних залоз: хвороба Мікуліча, синдром Шегрена.
134. Нома. Етіологія, патогенез, клінічна картина, лікування. Диференційна діагностика, ускладнення.
135. Бешиха обличчя. Етіологія, патогенез, клінічна картина, лікування. Диференціальна діагностика, ускладнення.
136. Предметі завдання військової стоматології, щелепно-лицевої хірургії.
137. Організація допомоги пораненим військовим Збройних Сил України в мирний та військовий час.
138. Травматична хвороба: патогенез, класифікація, прогноз, перебіг, особливості лікування, наслідки хвороби.
139. Класифікація пошкоджень тканин ЩЛД (Д.А. Ентіна-Б.Д. Кабакова).
140. Загальна-характеристика, перебіг, діагностика пошкоджень обличчя та щелеп в мирний і військовий час.
141. Безпосередні ускладнення щелепно-лицевих поранень, їх діагностика. Допомога на полі бою та на етапах медичної евакуації.
142. Обсяг та зміст медичної допомоги пораненим в щелепно-лицеву ділянку в мирний та військовий час.
143. Вогнепальні та невогнепальні пошкодження м'яких тканин обличчя: класифікація, перебіг, особливості хірургічної обробки.
144. Види швів і шовних матеріалів. Косметичні шви: призначення та модифікації.
145. Вогнепальні та невогнепальні пошкодження нижньої щелепи: класифікація, діагностика, перебіг, допомога на етапах медичної евакуації.
146. Рентгенологічні укладки для діагностики пошкоджень кісток лицевого черепа.
147. Невогнепальні пошкодження верхньої щелепи за Ле-Фор, особливості клінічних проявів, діагностика, перебіг, допомога на етапах медичної евакуації.
148. Вогнепальні пошкодження верхньої щелепи, особливості клінічних проявів, діагностика, перебіг, допомога на етапах медичної евакуації.
149. Тимчасова (транспортна) іммобілізація при пошкодженнях кісток ЩЛД, види, принципи, вимоги.
150. Спеціалізована допомога при пошкодженнях нижньої щелепи.
151. Спеціалізована допомога при пошкодженнях верхньої щелепи.
152. Назубні шини Тигерштедта та їх модифікації.
153. Лабораторні шини та їх використання при пошкодженнях щелеп.
154. Остеосинтез нижньої щелепи: показання, види, методи, обладнання, біологічні та біомеханічні принципи.
155. Остеосинтез верхньої щелепи: показання, види, методи, обладнання, біологічні та біомеханічні принципи.
156. Ортопедично-апаратний метод лікування пошкоджень щелеп, з їх дефектами: види, показання.
157. Комбіновані пошкодження щелеп: особливості клінічного прояву та надання допомоги.
158. Пошкодження вилицевих кісток: класифікація, особливості клінічного перебігу.
159. Пошкодження кісток носа: класифікація, клініка.
160. Передня та задня тампонада носа: показання, техніка.
161. Комбіновані радіаційні пошкодження щелепно-лицевої ділянки: класифікація, особливості перебігу, надання допомоги.
162. Комбіновані хімічні пошкодження щелепно-лицевої ділянки: класифікація, особливості перебігу, надання допомоги.
163. Поєднані пошкодження лицевого та мозкового черепа: класифікація, особливості перебігу, діагностика ліквореї, принципи надання допомоги.
164. Опіки обличчя: класифікація, особливості перебігу, надання допомоги на етапах медичної евакуації.
165. Лікування наслідків опіків обличчя.
166. Сучасна вогнепальна рана ЩЛД: особливості, лікування.
167. Асфіксія при пошкодженнях тканин ЩЛД: класифікація, особливості клінічного перебігу. Надання допомоги хворим.
168. Кровотеча при пошкодженнях тканин ЩЛД: класифікація, надання допомоги хворим.

169. Запальні ускладнення пошкоджень ЩЛД: травматичний (вогнепальний та невогнепальний) остеомієліт, синусит. Перебіг, особливості лікування.
170. Пошкодження язика, дна порожнини рота: особливості клінічного перебігу та надання допомоги.
171. Пошкодження привушно-жувальної ділянки, привушної слинної залози: особливості клінічного перебігу та надання допомоги.
172. Пошкодження ший: особливості клінічного перебігу та надання допомоги.
173. Сторонні тіла щелепно-лицевої ділянки: етіологія, перебіг, способи видалення.
174. Харчування поранених в щелепно-лицеву ділянку. Види дієт. Методи годування. Догляд за пораненими.
175. ЛФК та фізіотерапія при лікуванні поранених в щелепно-лицеву ділянку.
176. Військово-медична експертиза поранених в ЩЛД.
177. Доброякісні пухлини м'яких тканин щелепно-лицевої ділянки.
178. Атероми: клініка, диференційна діагностика, лікування.
179. Ліпома щелепно-лицевої ділянки: клініка, диференційна діагностика, лікування.
180. Гемангіома щелепно-лицевої ділянки: класифікація, клініка, лікування (класифікація Кондрашина).
181. Кавернозна гемангіома щелепно-лицевої ділянки: диференційна діагностика, лікування.
182. Ретенційна кіста щелепно-лицевої ділянки: клініка, діагностика, лікування.
183. Дермоїдна кіста: клінічний перебіг, диференційна діагностика, лікування.
184. Клініка та лікування радикально! кісти нижньої щелепи.
185. Фолікулярна кіста щелеп: клініка, диференційна діагностика, лікування.
186. Резидуальна кіста щелеп: етіологія, патогенез, диференційна діагностика, лікування.
187. Парадентальна кіста щелеп: етіологія, патогенез, диференційна діагностика, лікування.
188. Клініка, диференціальна діагностика і лікування адамантіноми щелеп.
189. Одонтома щелеп: класифікація, диференціальна діагностика, лікування.
190. Одонтогенні пухлиноподібні утворення: остеодисплазія, паратиреоїдна остеодистрофія, хвороба Паджета, еозинофільна гранульома.
191. Периферична форма остеобластокластоми: особливості клінічного перебігу, діагностика, лікування.
192. Центральна форма остеобластокластоми: клініка, рентгенологічна картина.
193. Пухлини слинних залоз: класифікація, клініка, діагностика, лікування.
193. Біологічні особливості пухлинної клітини та дія на неї променевого опромінення, кріотерапії, гіпертермії.
194. Біологічні особливості пухлинної клітини та дія на неї хіміопрепаратів, оксигенації, ультразвуку, гіпоксії.
195. Імунологічні аспекти клінічної онкології. Імунотерапія хворих на злоякісні пухлини.
196. Комплексне лікування хворих на злоякісні пухлини.
197. Передракові захворювання і рак обличчя: етіологія, клініка, диференціальна діагностика, лікування.
198. Рак шкіри обличчя: особливості клінічного перебігу, лікування.
199. Рак губи: клініка, диференціальна діагностика, лікування.
200. Рак слизової оболонки порожнини рота: клініка, диференційна діагностика, лікування.
201. Рак язика: етіологія, патогенез, диференційна діагностика, лікування.
202. Рак слинних залоз: клінічний перебіг, диференційна діагностика, лікування.
203. Рак нижньої щелепи: етіологія, клініка, лікування.
204. Рак верхньої щелепи, який розвивається з верхньої стінки верхньощелепного синусу: клініка, диференційна діагностика, лікування.
205. Рак верхньої щелепи, який розвивається з нижньої стінки верхньощелепного синусу: клініка, диференціальна діагностика, лікування.
206. Рак верхньої щелепи, який розвивається з латеральної стінки верхньощелепного синусу: клініка, диференційна діагностика, лікування.
207. Рак верхньої щелепи, який розвивається з медіальної стінки верхньощелепного синусу: клініка, диференційна діагностика, лікування.
208. Саркома щелеп і м'яких тканин щелепно-лицевої ділянки.
209. Операція Крайля: суть, показання.
210. Операція Ванаха: суть, показання.

13. Рекомендована література

Основна (Базова):

1. Маланчук В.О. Хірургічна стоматологія та щелепно-лицева хірургія: підручник; У 2 т. - Т.1/ Маланчук

- В.О., Воловар О.С., Гарляускайте І.Ю. - К.: Логос, 2011 - 627 с.
2. Маланчук В.О.. Хірургічна стоматологія та щелепно-лицева хірургія: підручник; У 2 т. - Т. 2/ Маланчук В.О., Логвіненко І.П., Маланчук Т.О. та ін. - К.: ЛОГОС, 2011-606 с .
  3. Тимофеев О.О. Щелепно-лицева хірургія: Підручник для мед. ун-тів, інст., акад. — 2-ге вид, випр. Затверджено МОН / О.О. Тимофеев — К., 2017. — 752 с.
  4. Алгоритми виконання практичних навичок з хірургічної стоматології: навч.-метод, посіб. для студентів стомат. ф-тів ВІЗ МОЗ України / Я. П. Нагірний [та ін.]. - Тернопіль: ТДМУ: Укрмедкнига, 2017. - 102 с.: іл.
  5. Ломницький І.Я. Алгоритми практичних навичок з хірургічної стоматології: навч. посіб. / за ред. Ломницького І.Я. - Львів: ГалДент, 2011- 59 с.
  6. Ломницький, І. Я. Пропедевтика хірургічної стоматології : навч. посіб. для студ. вищ. мед. навч. закл. III-IV рівнів акредитації / І. Я. Ломницький. - Львів : ГалДент, 2001. - 114 с.
  7. Харьков Л.В. Хірургічна стоматологія та щелепно-лицева хірургія дитячого віку: підручник / Л.В. Харьков, Л.М. Яковенко, І.Л. Чехова ; за ред. Л.В. Харькова. — К. : ВСВ «Медицина», 2015. — 496 с.
  8. Бернадський Ю.И. Основи щелепно-лицевої хірургії і хірургічної стоматології. К. Спалах, 2003,- 512 с.
  9. Невідкладна допомога в практичній хірургічній стоматології (методичні вказівки) / уклад. Я.Е. Варес та ін. - Львів, 2014 - 34с.
  2. Тимофеев А. А. Руководство по челюстно-лицевой хирургии и хирургической стоматологии. - К.: Червона Рута-Турс, 2004. - 1061 с.
  3. Вернадский Ю.И. Основы челюстно-лицевой хирургии и хирургической стоматологии: Учеб, пособие, 3-е изд., перераб. и доп. - Витебск: Белмедкнига, 1998.-416 с.
  4. Руководство по хирургической стоматологии. Под. ред. Евдокимова А.И. - М.: Медицина, 1972. - 584с.
  5. Руководство по хирургической стоматологии и челюстно-лицевой хирургии: В 2-х томах. Т. 1 / Под ред. В.М. Безрукова, Т.Г. Робустовой. - Изд. 2-е, перераб. и доп. - М.: Медицина, 2000. - 776 с.
  6. Руководство по хирургической стоматологии и челюстно-лицевой хирургии: В 2-х томах. Т. 2 / Под ред. В.М. Безрукова, Т.Г. Робустовой. - Изд. 2-е, перераб. и доп. - М.: Медицина, 2000. -488 с.
  7. Стоматология: Учебник / Под ред.Т.Г. Робустовой. - М.: Медицина, 2008. -816 с.
  8. Хирургическая стоматология: Учебник / Под ред. Т.Г. Робустовой. - М.: Медицина, 1999. - 576 с.
  9. Хирургическая стоматология в схемах и таблицах: Учеб, пособие для студентов и врачей- интернов / Г.П. Рузин, А.А. Дмитриева - Харьков: ХГМУ, 2001. - 108 с.
  10. Аветіков Д. С. Передпухлинні захворювання щелепно-лицевої ділянки : навч. посіб. для студ.стоматол. ф-тів вищ. мед. навч. закл. IV рівня акредитації та лікарів-інтернів / Аветіков Д. С., Соколова Н. А., Рузін Г. П. ; Вищ. держ. навч. закл. України "Укр. мед. стоматол. акад.", Каф. хірург, стоматології та щелеп.-лиц. хірургії з пластин, та реконструкт. хірургією голови та шиї, Харк. нац. мед. ун-т, Каф. хірург, стоматології та щелеп.-лиц. хірургії. - Полтава : АСМІ, 2012. - 66с.
  11. Аветіков Д.С. Методологія алгоритму виконання практичних навичок в клініці хірургічної стоматології та щелепно-лицевої хірургії: навчальний посібник для студентів стоматологічних факультетів вищих медичних закладів IV рівня акредитації / Аветіков Д.С., Яценко І.В., Ставицький С.О.. ВДНЗУ «УМСА». - Полтава: 2012. - 68 с.
  12. Алгоритми виконання практичних навичок з хірургічної стоматології: навч.-метод, посіб. для студентів стомат. ф-тів ВІЗ МОЗ України / Я. П. Нагірний [та ін.]. - Тернопіль: ТДМУ: Укрмедкнига, 2017. - 102 с.: іл.
  13. Алгоритми виконання стоматологічних і медичних маніпуляцій для підготовки до Державної атестації студентів 5 курсу за спеціальністю "Стоматологія": навч. посібник для студентів стоматологічних факультетів, лікарів-інтернів, лікарів-стоматологів / Н. В. Віденко [та ін.] ; МОЗ України , НМУ ім. О. О. Богомольця, Стоматологічний факультет. - К. : Книга- плюс, 2017. - 408 с.
  14. Алгоритм виконання стоматологічних маніпуляцій з дисципліни «Дитяча хірургічна стоматологія» до комплексного практично-орієнтованого державного іспиту зі стоматології, за ред. проф. Л.М. Яковенко - К.: Книга плюс.-2017.-40 с.
  15. Тимофеев А. А. Руководство по челюстно-лицевой хирургии и хирургической стоматологии / А.А.Тимофеев. - 5-е изд., перераб. и доп. - Киев : Червона Рута-Турс, 2012. - 1048 с.
  16. Тимофеев А.А. Челюстно-лицевая хирургия: Учебник для мед. ВУЗ IV ур. аккр. — 2 е изд., перераб. и доп. Утверждено МОН / Тимофеев А.А. — К., 2015. — 800 с.
  17. Тимофеев О.О. Щелепно-лицева хірургія: Підручник для мед. ун-тів, інст., акад. — 2-ге вид, випр. Затверджено МОН / О.О. Тимофеев — К., 2017. — 752 с.
  18. Харьков Л.В. Хірургічна стоматологія та щелепно-лицева хірургія дитячого віку: підручник / Л.В. Харьков, Л.М. Яковенко, І.Л. Чехова ; за ред. Л.В. Харькова. — К. : ВСВ «Медицина», 2015. — 496 с.

Додаткова:

1. Основи стоматології: Підручник для мед. ВНЗ III—IV рів. акред. Рекомендовано МОЗ / За ред. В.О. Маланчука. — К., 2009. — 600 с.
2. Рибалов О. В. Основи стоматології: Підручник для студентів медичних факультетів вищих медичних закладів освіти III- IV рівнів акредитації / О. В. Рибалов, М. Г. Скікевич. - Вінниця: Нова Книга, 2006. - 232 с.
3. Бернадський Ю.И. Основи щелепно-лицевої хірургії і хірургічної стоматології: навч. посібник . - 3-є вид., перероб. і доп. - Київ: Спалах, 2003
4. Бернадський Ю.И. Травматология и восстановительная хирургия черепно-челюстно-лицевой области: учеб. пособие . - 3-є изд., перераб. і доп. - Москва: Мед. література, 2003
5. Ломницький І.Я. Алгоритми практичних навичок з хірургічної стоматології: навч. посіб. / за ред. Ломницького І.Я. - Львів: ГалДент, 2011
6. Ломницький І.Я. Основи хірургічної стоматології. - 2-е вид., перероб. і доп. - Львів: ГалДент, 2008
7. Ломницький, І. Я. Пропедевтика хірургічної стоматології : навч. посіб. для студ. вищ. мед. навч. закл. III-IV рівнів акредитації / І. Я. Ломницький. - Львів : ГалДент, 2001. - 114 с.
8. Масний З. Травми щелепно-лицевої ділянки у дітей: текст лекції для студентів. - Львів, 2008.
9. Мигович М. Місцеве знечуження тканин щелепно-лицевої ділянки: посіб. / М. Мигович, І. Мигович. - Львів, 2004
10. Митченко В. І. Пропедевтика хірургічної стоматології : підруч. для студ. стомат. ф-тів ВМНЗ України III-IV рівнів акредитації. - Вінниця : Нова Книга, 2004. - 271 с.
11. Грицай Н. М. Нейростоматологія : навч. посіб. для студ. вищ. мед. закл. освіти III-IV рівнів акредитації / Н. М. Грицай, Н. О. Кобзиста. - Київ : Здоров'я, 2001. - 142 с.
12. Основи передпротезної хірургічної підготовки порожнини рота: Метод, розробка/ Готь І.М. [та ін.] - Львів: ГалДент, 2008.
13. Посібник алгоритмів з хірургічної стоматології для підготовки до єдиного державного практично-орієнтованого іспиту / уклад. І. М. Готь [та ін]. - Львів, 2006
14. Рузін Г. П. Хірургічна стоматологія в схемах і таблицях: навч. посіб. для студ. стомат. ф- тів вищих мед. навч. закл. IV рівня акредитації / Г. П. Рузін, А. А. Дмитрієва, О. Ю. Стоян ; за ред. Г. П. Рузіна. - Вінниця: Нова книга, 2007
15. Рузін Г. П. Основи технології операцій у хірургічній стоматології та щелепно-лицевій хірургії: навч. посіб. для студ. стоматол. ф-тів вищих мед. навч. закл. IV рівня акредитації / Г. П. Рузін, М. П. Бурих. - Вінниця: Нова книга, 2008.
16. Соколов В. М. Щелепно-лицева хірургія. Реконструктивна хірургія голови та шиї: підруч. для студ. стомат. ф-тів вищ. мед. навч. закл. IV рівня акредитації / В. М. Соколов, В. І. Митченко, Д. С. Аветіков. - Вінниця: Нова книга, 2006.
17. Стоматологія : у 2 кн. : підруч. для лікарів-інтернів стомат. ф-тів післядипломної освіти вищ. мед. навч. закл. III-IV рівнів акредитації / за ред. М. М. Рожка. - Київ : Медицина. - 2013 Кн. 2 / [авт. кол.: М. М. Рожко, І. І. Кириленко, О. Г. Денисенко та ін. ; рец.: В. С. Онищенко, Н. І. Смоляр]. - 992 с.
18. Тимофеев А.А. Основы челюстно-лицевой хирургии: Учебное пособие / А. А. Тимофеев. - М. : ООО "Медицинское информационное агентство", 2007. - 696 с.
19. Тимофеев А.А. Челюстно-лицевая хирургия [Текст] : учеб. / А. А. Тимофеев. - Киев : Медицина, 2010
20. Тимофеев О.О. Щелепно-лицева хірургія : підруч. / О. О. Тимофеев. - Київ : Медицина, 2011
21. Тимофеев А. А. Руководство по челюстно-лицевой хирургии и хирургической стоматологии : учеб. пособие для студ. стомат. ф-тов мед. ин-тов и мед. ун-тов, врачей-интернов и врачей-курсантов мед. акад. последипломного образования / А. А. Тимофеев. - Киев : Червона Рута-Турс, 2002. - 1022 с.
22. Тимофеев А. А. Руководство по челюстно-лицевой хирургии и хирургической стоматологии / А.А.Тимофеев. - 4-е изд., перераб. и доп. - Киев : Червона Рута-Турс, 2004. - 1061 с.
23. Ткаченко П.І., Гуржій О.В., Білоконь С.О. Гострі одонтогенні процеси щелепно-лицевої ділянки в дітей (періостит, остеомієліт, лімфаденіт). - Львів: Компакт-ЛВ, 2006.
24. Харьков Л. В. Хірургічна стоматологія дитячого віку: підруч. для студ. вищ. мед. навч. закл. III-IV рівнів акредитації / Л. В. Харьков, Л. М. Яковенко, І. Л. Чехова ; за ред. Л. В. Харькова. - Київ: Книга плюс, 2003
25. Харьков Л. В. Хірургічна стоматологія та щелепно-лицева хірургія дитячого віку : нац. підруч. для студ. вищих мед. навч. закл. III-IV рівнів акредитації / Л. В. Харьков, Л. М. Яковенко, І. Л. Чехова ; за ред. Л. В. Харькова. - Київ : Медицина, 2015. - 496 с.
26. Харьков Л.В. Хирургическая стоматология и челюстно-лицевая хирургия детского возраста : учебник / Л.В.Харьков, Л.Н.Яковенко, И.Л.Чехова. - Москва: Книга плюс, 2005

27. Черкашин С.І. Основи стоматології і щелепно-лицевої хірургії. - Тернопіль: Укрмедкнига, 2003.
28. Черкашин С.І. Хвороби щелепно-лицевої ділянки: підручник. - Тернопіль: Укрмедкнига, 2001.
29. Bauml, Philips R.W., Lund M.R. Textbook of Operative Dentistry = Підручник з хірургічної стоматології, 3-rd ed. - Philadelphia: Saunders, 1995, - 661 p.
30. Kharkov L. V. Pediatric oral and maxillofacial surgery : a textbook for students of higher medical educational institutions of the III-IV levels of accreditation / L. V. Kharkov, L. M. Yakovenko, N. V. Kiselyova ; ed. by L. V. Kharkov. - Kyiv : AUS Medicine Publishing, 2015. - 103 с.
31. Oral and maxillofacial surgery= Хірургічна стоматологія та щелепно-лицева хірургія. Part 1 : textbook for the students of stomatological faculties of higher medical education establishments of the IV level of accreditation / V. O. Malanchuk [et al.] ; ed. V. Malanchuk. - Вінниця: Нова книга, 2011
32. Oral and maxillofacial surgery= Хірургічна стоматологія та щелепно-лицева хірургія. Part 2 : textbook for the students of stomatological faculties of higher medical education establishments of the IV level of accreditation / V. O. Malanchuk [et al.] ; ed. V. Malanchuk. - Вінниця: Нова книга, 2011.
33. Pohranychna, Ch. R. Infections of the maxillofacial area : guide of lectures on oral and maxillofacial surgery for the english-medium students of the 3rd year education at dentistry faculty (spring semester) [Текст] : methodological guide / Ch. R. Pohranychna, R. Z. Ogonovsky. - Lviv, 2011.
34. Pohranychna, Ch. R. Maxillofacial oncology : guide of lectures on oral and maxillofacial surgery for the english-medium students of the 5th year education at dentistry faculty (autumn semester) [Текст] : methodological guide / Ch. R. Pohranychna, R. Z. Ogonovsky. - Lviv, 2011.
35. Vares Ya.E., Ogonovsky R.Z., Pohranychna Ch.R. Principles of Local Dental Anaesthesia and Teeth Removal: An Illustrated Methodological Guide. - Lviv, 2007.
36. Timofieiev O.O. Anesthesia in Oral and Maxillofacial Surgery / O.O. Timofieiev, LI. Fesenko. - Kyiv: OMF Publishing, 2016, 128 p.